

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Історико-юридичний факультет
Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин
Середня освіта (Історія)
014.03 Середня освіта (Історія)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
Європейський вектор зовнішньої політики Німеччини на початку ХХІ
Студента Філоненка Назара Віталійовича

Науковий керівник:
Дудка Раїса Анатоліївна
кандидат історичних наук, доцент

Рецензент: Кандидат історичних наук
Шевченко Н. О. _____

Рецензент: Кандидат історичних наук,
доцент Давиденко Ю. М. _____

Допущено до захисту:

(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Ніжин – 2021

ЗМІСТ

Анотація.....	3
Annotation.....	3
Вступ.....	4
Розділ I. Джерела та історіографія.....	7
Розділ II. Особливості зовнішньої політики Німеччини в 1990х роках.....	12
1.Зовнішня політика Г.Коля та шлях в ООН.....	18
Висновок II розділу.....	31
Розділ III. Особливості відносин ФРН та країнами ЄС і США.....	32
2. Німеччина та Франція.....	42
3. Німеччина та Великобританія.....	49
Висновок III частини.....	54
Розділ IV. Основні пріоритети в німецько-російських відносинах в кінці XX на початку XXI століття.....	55
2. Питання з Північного Потoku – 2.....	76
Висновок IV розділу.....	79
Загальний висновок.....	79
Список використаної літератури.....	83

Анотація

Магістерська робота присвячена вивченню зовнішній політики Німеччини починаючи з періоду її возз'єднання (1990) і по сьогоднішній день. Досліджуються впливові чинники на зовнішню політику, автор порівнює політику різних канцлерів. Основна увага в роботі приділена на взаємини Німеччини з іншими державами Євросоюзу та провідними державами світу. Окремо розглянуто вплив ФРН на різні конфліктні ситуації у світі включаючи і конфлікт на сході України.

Ключові слова: ФРН, зовнішня політика Німеччини, німецько-російські відносини, німецько-французькі відносини, Федеральне міністерство закордонних справ Німеччини, НАТО, ООН.

Annotation

The master's thesis is devoted to the study of German foreign policy from the period of its reunification (1990) to the present. The paper compares the policies of various German chancellors of this period. The work focuses on Germany's relations with other EU countries and other leading countries. Germany's influence on various conflict situations around the world, including the conflict in eastern Ukraine, is considered separately.

Key words: Germany, German foreign policy, german-ussian relations, german-french relations, Federal Ministry of Foreign Affairs of Germany, NATO, UN.

Вступ

Актуальність дослідження Вивчення зовнішньої політики сучасної Німеччини є актуальним з декількох причин. По-перше, Федеративна Республіка Німеччина є одним з провідних та важливих гравців на світовій політичній арені. Вже за кілька років після свого об'єднання ФРН стала робити активні дії у зовнішньополітичній галузі, приділяючи першочергова увага до проблем європейської інтеграції та європейської безпеки. По-друге, в умовах трансформації системи міжнародних відносин що триває, позиція ФРН має велике значення при прийнятті рішень щодо найбільш актуальними питаннями міжнародних відносин, в тому числі і таких, що стосуються України. Внаслідок цього вивчення основ зовнішньої політики Федеративної Республіки Німеччина та виявлення перспектив її розвитку є важливим завданням для спеціалістів-істориків. Ми розглянули лише європейський вектор зовнішньої політики ФРН, однак не могли обминути її стосунки з НАТО, а від так і з США.

Об'єктом дослідження є міжнародні відносини Німеччини в сучасний період.

Предметом дослідження виступають умови, фактори, зміст та перспективи розвитку стосунків ФРН з європейськими державами та блоками.

Хронологічні рамки дослідження. У роботі розглянуто зовнішня політика ФРН наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Ця робота охоплює період із початку 1990 р. до теперішнього часу.

Мета дослідження – визначення основних факторів, що виявляють зміст та характер зовнішньої політики Федеративної Республіки Німеччина.

Територіальні рамки обмежені адміністративними кордонами ФРН, що знаходиться в Центральній Європі, а також держав членів НАТО, Росією та ЄС.

Ступінь вивчення теми. Етапи та фактори формування постбіполярної системи міжнародних відносин розглядали у своїх працях В. Батюк, А.Д. Богатуров, А.В. Торкунів та багато інших вчених.

В останні роки різними вченими було отримано чимало цікавих результатів, що мають велике значення для розуміння теоретичних питань та методології аналізу зовнішньої політики ФРН. В цей процес зробили свій внесок такі автори, як Р.К. Аяпергенов, А.І. Єгоров та ін. Серед робіт, присвячених основ зовнішньої політики ФРН, можна виділити праці вітчизняного автора Н.В. Павлова.

Однак, у вітчизняній науці ще бракує повного комплексного дослідження з даної проблеми.

Мета роботи: дослідити фактори впливу та особливості зовнішньої політики ФРН в європейському просторі.

Завдання

- Вивчити умови формування засад зовнішньої політики ФРН;

- Показати особливості міжнародної діяльності за різних канцлерів держави;
- Проаналізувати стосунки Німеччини з провідними європейськими державами;
- Розкрити проблеми пов'язані з діяльністю ООН та НАТО;
- Показати специфіку відносин ФРН та РФ;
- Продемонструвати вплив світової політики ФРН на Україну.

Методологія магістерського дослідження базується на принципах наукової об'єктивності, історизму, системності. Принцип історизму застосовано, як необхідність для вивчення явищ в історичному контексті та аналізу досліджуваного об'єкту в динаміці. Принцип системності робить можливим виявлення зв'язків між окремими аспектами діяльності ФРН, а також дозволяє розглянути формування та еволюцію її міжнародної політики. У своєму дослідженні ми використовуємо метод цілісного аналізу внутрішніх чинників, які впливали на особливості міжнародної політики Німеччини. Крім того вихідними установками даного дослідження є порівняльний та діалектичний методи.

Апробація дослідження. Маю одну публікацію у студентському збірнику «Вісник студентського наукового товариства»: «Основні пріоритети в німецько-російських відносинах в кінці ХХ на початку ХХІ століття»

Розділ I. Джерела та історіографія

Насамперед хотілося б назвати джерела, що містять рішення політичних та військово-політичних інститутів Європи та євроатлантичного співтовариства. У них знайшли своє відображення основні принципи розвитку європейської та євроатлантичної інтеграції. Також це «Директиви оборонної політики» [17], представлені главою оборонного відомства ФРН Ф.Рюе влітку 1992 року. Документ визначає роль Німеччини в євроатлантичних та пан'європейських інститутах безпеки, а також роль Бундесверу в системі безпеки Європи та основні засади подальшого розвитку та реформування збройних сил ФРН.

Наступний документ - «Концептуальний план розвитку Бундесверу», прийнятий 1994 року [1], ґрунтується на принципах Директив оборонної політики 1992 року та визначає характер, структуру та завдання Бундесверу в нових умовах. Важливим документом цього типу є також звіт сенатора Конгресу США Р.Лугара про програму взаємного зниження загрози (CooperativeThreatReduction – CTR) [34], більш відомої як «програма Нанна-Лугара», спрямована на фінансування ядерного роззброєння Росії та держав СНД.

Політику ФРН, спрямовану на зниження ризиків, пов'язаних із зброєю масового знищення, у наочній формі відображає документ, який отримав назву «10 пунктів ініціатив К.Кінкеля» [30]. У 1993 німецький міністр закордонних справ звернувся до РБ ООН з пропозиціями,

розробленими німецьким міністерством, і покликаними посилити режим нерозповсюдження ядерної зброї та «матеріалів подвійного застосування». Нарешті, до цієї підгрупи джерел може бути включено коаліційну угоду СДПН з партією Зелені/Альянс 90 1998 року [12]. У ньому відображені основні пріоритети та принципи зовнішньої та безпекової політики сформованого тоді коаліційного уряду.

У вітчизняних, та меншою мірою, у зарубіжних дослідженнях німецькій політиці приділяється менша увага на тлі більших проблем, які торкнулися Європи та світу за минулі роки. При цьому закордонні, насамперед західні дослідники, особливо загострюють увагу на більш вузьких проблемах, з якими стикається Німеччина.

В першу чергу хотілося б назвати низку робіт загального характеру, таких як: «Национальные стратегии содействия международному развитию» [60], Зайцев Ю.К., Перфильева О.В., Рахмангулов М.Р., Швец Е. А. «Международные инструменты и понятийный аппарат в сфере содействия международному развитию.» [59]. Вищезазначені автори торкнулися як загальносвітових процесів, так і прикладів окремих країн. Вони представили розгорнутий понятійний апарат, описали основні міжнародні угоди, що регулюють питання міжнародного розвитку держав світу.

Щодо дослідження ролі ФРН у програмах допомоги міжнародного розвитку, то коло праць російських авторів у цьому напрямі не можна назвати широким. Тим не менш, величезний внесок у вивчення даного напрямку зробили співробітники ІСЕМВ ім. Є.М. Примакова РАН. Так, у

монографії за редакцією В.Г. Барановського, Ю.Д. Квашина, Н.В. Тоганової розглянуто приклади ключових донорів, зокрема і ФРН [74]. Також варто відзначити працю Н.В. Тоганової, у якій автор розглядає приклади допомоги ФРН в економічних питаннях та міжнародній безпеці [77].

Величезний внесок у вивчення внутрішньої та зовнішньої політики Німеччини зробили такі автори як Н.В. Павлов (Н.В. Павлов. Внешняя политика ФРГ в постбиполярном мире. М.: Наука, 2005.; Павлов Н. В. История современной Германии 1945-2005гг. М. : АСТ, Астрель, 2006. - 512 с.; Павлов Н. В. Внешняя политика ФРГ в постбиполярном мире / Н. В. Павлов. М.: Наука. - 2005. - 410 с.; Павлов Н. В. Германия на пути в третье тысячелетие. Пособие по страноведению / Н. В. Павлов. М. : Высшая школа, 2001. 368 с.; Павлов Н. В. Германия в современном мире: от двугосударственности к единству нации /Н. В. Павлов. М.: МГЛУ, 1993.) А також його праці у співавторстві з А.А. Новіковим (Павлов Н.В., Новиков А.А. Внешняя политика ФРГ от Аденауэра до Шредера. М., ЗАО «СиДиПресс», 2005). Цікавою є робота І.Ф. Максимичева (Максимычев И. Ф. Объединённая Германия как фактор европейской безопасности / РАН, Институт Европы. – М., 1997.) та А. К. Нікітіна «Современная внешнеполитическая стратегия ФРГ» (М., 2008р.), в яких детально висвітлено зовнішню стратегію ФРН. Разом з тим, проблеми допомоги у розвитку не перебували у центрі уваги їхніх досліджень.

Серед праць вітчизняних дослідників слід виділити збірку «Европейский Союз на пороге XXI века» під редакцією Ю. Борко та О. Буторіной. У ній всебічно аналізуються проблеми західноєвропейської

інтеграції межі ХХ-ХХІ століть. У роботі виявляються найважливіші тенденції та протиріччя у розвитку Європейського Союзу, на базі проведеного аналізу дається прогноз європейського інтеграційного процесу на період до 2010-2015 років.

В монографії відомого російського дослідника А.Ахтамзяна «Объединение Германии или аншлюс ГДР к ФРГ» в 2-х ч. [55] зроблено детальний аналіз процесу об'єднання Німеччини, з урахуванням економічних, політичних, соціальних та зовнішньополітичних аспектів. У іншій роботі автор розглядає ФРН 90-х, як найсильнішу економічну державу Європи [45].

Частково проблема культурної політики ФРН розглядається у роботах Є.М. Астахова, А. Ахтамзяна, Н.М. Боголюбової, Ю.В. Ніколаєвої, Л.Є. Вострякова, А.А. Жученко, Л.Є. Козлова, Є. Смагіна, Г.Ю. Філімонова, які описують різні підходи до осмислення культурного співробітництва..

Серед робіт зарубіжних дослідників насамперед слід зазначити роботи відомого німецького політика К.Хакке [24], у яких зовнішня політика післявоєнної Західної Німеччини та об'єднаної Німеччини першої половини 90-х років, отримали найповніше висвітлення. Г.Тревертон, відомий американський політолог, який до 1995 року обіймав посаду голови Національної ради з розвідки, розглядає роль об'єднаної Німеччини в євроатлантичній системі безпеки. В одній зі своїх важливих для нашого дослідження робіт, цей автор аналізує зміни у

зовнішній політиці Німеччини після об'єднання та пріоритетні напрями зовнішньополітичного курсу уряду Г.Коля в нових умовах [43].

Наступну групу монографій з нашої проблеми дослідження складають праці, присвячені теоретичному осмисленню поглядів зовнішньополітичних теорій у контексті зовнішньої культурної політики Німеччини. Значний інтерес представляють засновані на теорії міжнародних відносин роботи сучасних німецьких та інших зарубіжних політологів Р.Бауманна, Ф. Ріттбергера, Р. Левенталя, Х. Харнішфегера, К. Фройнд, Н. Штек, Т. Ріссе, Х. Бекле, Т. Шабера, До. Ульберт, М. Кек, К. Сіккінк, Ю. Гольдштейн, Р. Кеохане, В. Андрай, У. Корха, А. Росса, Ф. Штарка, Й. Гессе, Т. Ельвайна, Г. Зауттера, К.-С. Шульте, К.-Ю. Мааса, Х. Вегманна, які показують, як з погляду неореалістичної, утилітарно-ліберальної та конструктивістської теорій зовнішньої політики у порівняльній перспективі можна проаналізувати зовнішню культурну політику Німеччини.

Питання впливу проекту «Північний потік-2» на різні сфери, а також наслідки, які принесе завершення будівництва трубопроводу, вивчали як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Серед українських варто відзначити Л. Питльовану, яка дослідила у своїй роботі позицію США щодо будівництва газопроводу «Північний потік-2» у сучасній політичній кон'юктурі. Питання перспектив будівництва газопроводу, а також наслідків для України, досліджували С. Супрунець та В. Резніков. До зарубіжних вчених можна віднести А. Райлі, який аналізував законодавство ЄС і його політику щодо проекту трубопроводу «Північний потік-2»; а також К. Яфімаву, яка розглянула зміни до газової директиви

ЄС і які наслідки вони принесли для проєкту. А. Вігма і М. Вігелл досліджували газопровід «Північний потік-2» в контексті стратегії зовнішньої політики РФ, тоді як Б. Віст проаналізував вплив проєкту на єдність в ЄС.

Розділ II. Особливості зовнішньої політики Німеччини в 1990х роках

Визначальні фактори зовнішньополітичного курсу ФРН в 1990-і рр. пов'язані з глобальними змінами, що відбулися в середині 1980-х і початку 1990-х рр. як на світовій арені, так і в самій Німеччині: закінченням холодної війни, розпадом Радянського Союзу та соціалістичного табору, об'єднанням Західної і Східної Німеччини в єдину державу. У цих нових геополітичних умовах одним з головних завдань зовнішньої політики об'єднаної ФРН стало завоювання якісно нового місця на європейській і світовій політичній сцені і утвердження себе в ролі одного з лідерів сучасного світу. Певною мірою цей курс намагалися проводити керівники ФРН - попередники Г. Шредера (В. Брандт, Г. Шмідт, Г. Коль), проте геополітичні процеси кінця ХХ – початку ХХІ ст. диктували необхідність певного коригування зовнішньополітичного курсу.

К. Аденауер в основу своєї зовнішньої політики ставив стимулювання і входження Німеччини в співтовариство європейських держав з метою повернення колишньої довіри до німців, канцлер В. Брандт співвідносив свою зовнішню політику з умовами розрядки напруженості. Г. Шмідт зробив активний внесок в обґрунтування «подвійного рішення» НАТО, а Г. Коль намагався сформулювати «новий європейський порядок» і поглибити інтеграцію Європейського союзу. Перед канцлером Г. Шредером встала як якісно нове завдання - виробити

таку зовнішньополітичну концепцію, яка поєднувала б у собі як традиційну західну спрямованість зовнішньої політики ФРН, так і пріоритети у зовнішній політиці і міжнародні контакти з колишньою НДР. У зв'язку з цим слід зазначити, що в «дошредерівську епоху» в якості основного фактора зовнішньополітичної діяльності ФРН виступали взаємовідносини двох німецьких держав (в цих цілях було створено окреме міністерство по «внутрінімецьким відносинам»). Паралельно з цим завданням вирішувалися і інші не менш важливі міжнародні проблеми.

У 1990-і рр. в зв'язку з об'єднанням Німеччини «внутрішня проблема» була переведена з області зовнішньої політики в сферу внутрішньополітичної та економічної діяльності. Кардинально трансформувалися і завдання щодо забезпечення безпеки, яка раніше пов'язувалися з захистом країни від можливої агресії зі Сходу, в 1990-і рр. акцент був зміщений на проблему боротьби з міжнародним тероризмом та координацію зовнішньо-політичної діяльності в цій галузі з усіма зацікавленими державами і міжнародними організаціями. Необхідність перегляду зовнішньополітичних пріоритетів ФРН диктувалася виникненням в цей період на Європейському континенті і в світі ряду збройних конфліктів і локальних війн з небезпекою проникнення в Європу ісламського фундаменталізму та підвищенням ймовірності його радикального проявлення - терористичних актів, а також деякими іншими факторами, пов'язаними з проблемами безпеки. Проведення такої, певною мірою нової, політики наражалося на ряд об'єктивних труднощів. Якщо всі попередні керівники ФРН були в значній мірі самостійними в прийнятті важливих зовнішньополітичних рішень, то на частку канцлера

Г. Шредера випала в цьому сенсі інша доля: у сучасній державі, пов'язаній багаточисленними інтеграційними узами і зобов'язаннями, реалізацією багатосторонніх і двосторонніх міжнародних проектів, простір для проведення автономної зовнішньої політики виявився не великий.

У зв'язку з цим можна говорити про певну втрату кабінетом Г. Шредера «суверенітету» в прийнятті рішень з актуальних міжнародних проблем в порівнянні зі своїми післявоєнними попередниками. В якості основного пункту зовнішньої політики об'єднаної Німеччиною була узята теза про те, що німцям як нації ще належить знайти себе, особливо після об'єднання Німеччини, дати самим собі визначення, ким вони були в минулому, що представляють зараз і якими вони хотіли б бачити себе в майбутньому. За словами Г. Шредера, «німці після понад півстоліття з часів Другої світової війни хочуть виглядати як нова нація, яка рівна з іншими, що не несе на собі ніякої провини». У зв'язку з цим в основу зовнішньополітичної концепції було закладено положення про необхідність завоювання ініціатив на міжнародній арені і підвищення ролі ФРН в вирішенні міжнародних проблем, активізації європейської політики і досягнення лідируючої ролі в Європі.

Намагаючись в якійсь мірі протидіяти розширенню геополітичного впливу Сполучених Штатів на певних напрямках зовнішньої політики, ФРН продовжує залишатися на світовій арені їх надійним і найближчим союзником. Разом з тим, аналітики американо-німецьких відносин відмічали появу певних проблем і загострень в поглядах на ряд актуальних міжнародних проблем і шляхи їх вирішення. Наприклад, в кінці 1990-х рр. виявилися розбіжності в рамках НАТО між США і ФРН

спочатку з питання про ядерну доктрину альянсу, а потім про наземну операцію проти Югославії. На вимірювання відносин між Німеччиною і США, зниження динаміки німецько-американського співробітництва вплинули два основних фактора. По-перше, відсутність стабільної бази підтримки тісних відносин з США всередині самої ФРН. Як показують опитування громадської думки про бажаність зближення Сполучених Штатів і Європи, зокрема у ФРН, позитивно оцінюють такі перспективи близько 40% німців (нижче середнього рівня результатів опитувань по іншим європейським країнам). По-друге, вплив на американо-німецькі відносини надав якісний стрибок в просуванні європейської економічної (введення 1 січня 1999 р. євро) і політичної (Амстердамський договір від 1 травня 1999 р.) інтеграції, що зміцнив позиції ФРН на Європейському континенті і дав додатковий стимул до посилення в Європі тенденції до більшої незалежності від США. Особливо яскраво елементи такої незалежності проявляються в планах ЄС зі створення свого об'єднаного військового контингенту, посилення європейської політики в галузі безпеки і «невійськове управління ЄС кризовими ситуаціями». ФРН виступає генератором цих планів, їх реалізація дозволить країнам союзу розгорнути в зонах можливої локальної кризи корпус швидкого реагування чисельністю 50-60 тис. чоловік на термін до одного року. Головний сенс створення в рамках ЄС такого військового потенціал полягає в обмеженні залежності європейців від США і НАТО, де американці грають ключову роль.

Розглядаючи розширення ЄС як фактор впливу на германо-французькі відносини, необхідно відзначити, що стурбованість Франції

викликала не тільки і не стільки перспектива збільшення своєї частки асигнувань в цей процес, скільки можливості зміщення геополітичного центру тяжіння ЄС на північний схід і на схід, тобто віддалення його від Франції та збереження при цьому центрального положення ФРН. Однак, як показали реальні політичні події, пов'язані із закінченням цього етапу розширення ЄС, побоювання Франції зазнали краху: перспективні загальноєвропейські інтереси, природно, були вище одноосібних інтересів кожної з цих країн окремо.

Марною виявилася стурбованість Франції і щодо активізації в середині 1990-х рр. німецько-британських зв'язків. З одного боку, Франція не схвалювала претензій Великобританії, навіть не вступила в валютний союз ЄС на рівні з Францією і ФРН за політичний вплив на Європейському континенті, з іншого - вона побоювалася створення без своєї участі будь-якої нової коаліції. Це стало однією з причин вибору німецького вектора в якості головного напрямку європейсько зовнішньої політики Франції. Всі ці факти говорять про посилення прагматизму у зовнішній політиці ФРН і підпорядкування її, в першу чергу, своїм інтересам.

Одним з наочних прикладів такого прагматизму є позиція ФРН в рамках вирішення проблем ЄС, що стосуються, зокрема, фінансування його проектів і планів. Наприклад, в часи Г. Шмідта Німеччина наполягала на реформуванні бюджетного механізму співтовариства з метою зниження фінансового навантаження ФРН і пропорційного її збільшення для інших країн – членів ЄС. Г. Шмідт вважав, що розширення ЄС має йти не за рахунок збільшення внесків, в тому числі і з

боку ФРН, а шляхом внутрішньобюджетного перерозподілу коштів. В даний час ФРН висловлює вимогу, пов'язану з реалізацією «Пакту стабільності», що передбачає верхній поріг дозволеного для країн ЄС дефіциту бюджету в 3%. У Німеччині цей показник станом на 1 січня 2005 році становив 4%, наполягає на перегляді цього положення і диференційованому визначенні дефіциту бюджету для кожної держави спільноти.

Така ж особлива позиція була продемонстрована у зовнішньополітичній діяльності ФРН на східному напрямку. Тут вона віддає перевагу і пріоритет окремим своїм сусідам, зокрема, Польщі і прибалтійським державам. На тлі зміцнення цих зв'язків країни СНД відходять на другий план. Певним винятком є германо-російські відносини, які будувалися і будуються на базі хороших особистих контактів між керівниками двох країн (Г. Коль - Б. Єльцин; Г. Шредер - В. Путін), а також визнання Росії як впливового і вигідного для ФРН партнера на світовій арені. Разом з тим ці відносини далекі від повного взаєморозуміння: події в Югославії, Афганістані, Іраку показали, що кожна зі сторін відстоює насамперед свої стратегічні інтереси.

Особливо яскраво така прагматична зовнішня політика ФРН виявлялася по відношенню до інших держав СНД, включаючи Білорусь. Якщо в «епоху Коля» ці країни розглядалися як частини колишнього СРСР, то в даний час вони виступають як суверенні суб'єкти міжнародних відносин, з кожним з яких, на думку німецьких аналітиків, необхідно вибудовувати окрему зовнішньополітичну лінію.

1.3. Зовнішня політика Г. Коля та шлях в ООН

Географічне, демографічне розширення Німеччини і нарощення її політичної та економічної могутності за рахунок приєднання до ФРН НДР, скасування прав і обов'язків чотирьох держав в німецьких справах, тобто якісна зміна положення Німеччини в Європі і світі, дозволило говорити про початок з 1991 року принципово нового етапу в історії Федеративної Республіки, який тривав до зміни влади в ФРН в жовтні 1998 року.

Уряд Г. Коля поставив перед собою три найважливіші завдання: по-перше, провести повну зміну соціально-економічного і політичного ладу в колишній НДР і шляхом економічного підйому нових німецьких земель, завершити процес внутрішнього зрощення двох частин Німеччини; по-друге, домогтися вирішальних результатів в справі об'єднання Європи в рамках Європейського союзу і, по-третє, визначити своє місце в новому пост біполярному світоустрої.

Найбільших успіхів правляча коаліція ХДС / ХСС – ВДП домоглася на західноєвропейському напрямку своєї політики. Завдяки зусиллям ФРН - головного двигуна західноєвропейської інтеграції - на початку 1993 року було створено єдиний внутрішній ринок ЄС, в який входили тоді 12 держав. За наполяганням ФРН західноєвропейська валюта отримала назву «євро», а Центральний європейський банк розмістився у Франкфурті-на-Майні.

Претендуючи на місце постійного члена Ради Безпеки ООН, в глобальних міжнародних питаннях, перш за все в питаннях забезпечення і підтримання миру (війна в Перській затоці, військовий конфлікт на території колишньої Югославії і ін.), Німеччина діяла в край невпевнено і нерішуче, викликаючи постійне роздратування у своїх союзників по НАТО. Лише в 1994 році бундестаг прийняв рішення використовувати бундесвер в миротворчих місіях для реалізації рішень Ради Безпеки ООН. Фактично можна сказати, що в перший легіслатурний період після об'єднання Німеччини уряду ХДС / ХСС - ВДП не вдалося знайти для ФРН свою нішу в новому світовому порядку і визначити свою роль в системі міжнародних відносин згідно змін державного статусу. Це було пов'язано і з відходом у відставку міністра закордонних справ Г.-Д.Геншера, авторитет якого в питаннях зовнішньої політики і дипломатії був незаперечний, і який пробув в новому уряді на посаді міністра не більше півтора року (з 18 січня 1991 по 18 травня 1992 г.). Його зміни в представник молодого покоління динамічний, але недостатньо компетентний Клаус Кинкель, якому не вдалося вписатися ні в апарат МЗС, ні в команду канцлера, ні в світовий дипломатичний корпус. Пояснюється це багато в чому тим, що Кинкель зробив свою кар'єру виключно на адміністративній ниві. Тут же слід додати, що в червні 1993 року він був обраний головою ВДП, але втримався на цій посаді тільки протягом двох років. К.Хакке зазначає, що від «Кінкеля не виходить ніяких визначальних рішень або концепцій. Під його керівництвом міністерство закордонних справ втратило свою провідну роль в процесі прийняття зовнішньополітичних рішень в урядовій системі Федеративної Республіки» [66].

Найважчим із завданнями для християнсько-ліберальної коаліції після німецького об'єднання виявилася внутрішня структурна перебудова німецької держави, тобто вирівнювання економічного рівня нових та старих федеральних земель, і морально-психологічний зрощення «оссіс» і «вессіс» (східних і західних німців). Близько 50 років на німецькій землі формувалися два різних типи свідомості, і після довгоочікуваного об'єднання від них не можна було відмахнутися або просто перемішати між собою. Природно, що після тривалого періоду розколу, німці в обох частинах Німеччини мали і мають різні біографії, різні рефлекси, різні норми поведінки в побуті. І головне, перед ними і по сей день стоять абсолютно різні життєві проблеми. Загальний світ формується повільно і з трудом. Це відноситься і до сфери економіки. Фактично перед урядом постало дві величезні складності: змінити і адаптувати до західним умов життя, психологію східних німців і практично заново відбудувати в нових федеральних землях економіку за західним зразком.

Ключову роль в структурній перебудові економіки нових федеральних земель зіграло опікунське відомство. До кінця 1994 року, тобто до моменту припинення своєї діяльності, воно приватизувало близько 15 тис. підприємств. При цьому доходи відприватизації склали 66 млрд. марок, були досягнуті домовленості про капіталовкладення на суму в 211 млрд. марок і про створення понад 1,5 млн. робочих місць. Це особливо важливо, оскільки перебудова економіки болісно позначилася на сфері зайнятості; багато робочих місць були ліквідовані в процесі створення умов для підвищення конкурентоспроможності підприємств.

З 8 тис. підприємств на сході Німеччини конкурентоспроможними, за західними мірками, були лише 10%. Продуктивність праці була там в 2, а то і в 3 рази нижче, ніж в західних землях. Активна діяльність людей на місцях, зусилля підприємців плюс фінансові кошти і гігантські організаційні зусилля призвели до того, що загальноекономічний розвиток Східної Німеччини пішов по висхідній лінії. У період 1992 - 1995 рр. обсяг валового внутрішнього продукту зростав тут в середньому на 7,3% на рік. Разом з тим ОЕСР підрахувала, що навіть при щорічному зростанні економіки на 7% землям колишньої НДР знадобиться в цілому 15 років, щоб наздогнати середньо-розвинені європейські держави. А це значно довше, ніж обіцяні Г. Колем напередодні об'єднання чотири роки.

За чотири роки перебування при владі в об'єднаній Німеччині, незважаючи на урочисті обіцянки, уряд Г. Коля не впорався з поставленими завданнями, перш за все в сфері внутрішньої політики.

У 1995 році в зарубіжних засобах масової інформації неодноразово вказувалося на небезпеку нестабільною політичною обстановки, перш за все в Східній Німеччині. Жителі ФРН та інших країн були вражені ворожими актами насильства щодо іноземців, витівками «бритоголових». Найчастіше вони мали правоекстремістське підґрунтя. Однак завдяки численним заходам, вжитим німецькою владою і майже всіма великими громадськими об'єднаннями, вдалося домогтися успіхів у боротьбі з цими явищами. Земельні вибори, що відбулися в 1995 - 1996 рр., підтвердили, що ворожість по відношенню до іноземців і правий екстремізм не мають в Німеччині жодних шансів.

Вихідні позиції для вироблення нового зовнішньополітичного курсу країни здавалися сприятливими: зникло військово-блокове протистояння на континенті та конфлікт Схід – Захід в результаті краху системи «реального соціалізму». Саморозпустилася Організація Варшавського Договору

Німецьке об'єднання привело до парадоксальної ситуації в психології німців: вони почали відчувати страх перед самими собою, перед власною зростаючою міцністю. [81]. Німців, перш за все з західній частині Німеччини, стало турбувати, що їх почнуть боятися їх сусіди, партнери і союзники. Багато офіційних осіб ФРН стали уникати розмов про національні або державні інтереси своєї країни, переводячи розмову на колективні інтереси, колективну відповідальність в рамках міжнародних організацій, будь то ООН, НАТО або ЄС. Цим, мабуть, пояснюється невпевненість і суперечливість перших зовнішньополітичних кроків Федеративної Республіки в ході «адаптаційної фази», яка розтягнулася практично на всі вісім років правління Г. Коля після відновлення німецької єдності. З війною в Перській затоці для Німеччини прийшло усвідомлення того факту, наскільки сильно можуть бути порушені інтереси країни за межами Європи і наскільки тісно зовнішньополітичні кроки ФРН пов'язані з очікуваннями її партнерів і союзників. Слідом з сербо-хорвато-мусульманською війною на території колишньої Югославії у німців зміцніла переконаність в тому, що без активного вкладу Німеччини навряд чи можливо будівництво нового мирного порядку в посткомуністичній Європі. Причому однією з головних тем розгорнулася в ході цих подій дискусії стало обговорення

того, наскільки готова і готова Німеччина взагалі взяти на себе зрослу міжнародну відповідальність, включаючи використання своїх збройних сил за межами зони відповідності НАТО.

Уряд Коля / Геншера висловилися за нову глобальну відповідальність єдиної Німеччини. Це стосувалося насамперед ролі об'єднаної Німеччини в ООН при врегулюванні міжнародних криз і збройних конфліктів. Вже у вересні 1991 року, виступаючи на 46-й сесії Генеральної Асамблеї, міністр закордонних справ Г.-Д.Геншер заявив, що «Німеччина візьме на себе всі права і обов'язки, що випливають з Статуту ООН, включаючи заходи колективної безпеки, в тому числі за допомогою наших збройних сил. Для цього ми маємо намір змінити нашу конституцію ». Через рік, виступаючи на цьому ж форумі, новий міністр закордонних справ К.Кінкель закликав до створення ефективної системи колективної безпеки в рамках ООН і НБСЄ. Він підтвердив намір уряду створити конституційні передумови, «які дозволили б нам після схвалення бундестагом надавати наші збройні сили в розпорядження Організації Об'єднаних Націй для проведення операцій з підтримки і відновлення миру ». через дев'ять місяців у відповідь на офіційний питання Генерального секретаря ООН німецький уряд заявив про готовність ФРН прийняти на себе обов'язки постійного члена Ради Безпеки ООН. П'ять постійних членів РБ підтримали претензії Німеччини. При цьому США, Франція і Великобританія підкреслили, що нові члени повинні активніше брати участь в забезпеченні глобальної безпеки.

Внутрішньополітичні дебати з цього приводу підстобувалися, з одного боку, суперечливою роллю Німеччини у війні в Перській затоці і в

югославській кризі, а з іншого - прихованим тиском на ФРН її союзників і Генерального секретаря ООН, які прагнули тісніше залучити об'єднану Німеччину в створення «нового світового порядку», включаючи його можливість застосування силових дій. Щодо того, що Німеччині не слід залишатися осторонь, коли ООН бере на себе всі нові глобальні політичні функції.

ФРН повинна була б відповідати також за вирішення міжнародних конфліктів. В доповнення до політичних аргументів вони мали можливість спертися на статтю 24 (2) Основного закону, яка дозволяє ФРН «в метю забезпечення миру увійти в систему взаємної колективної безпеки» [58] У свою чергу, міністерство закордонних справ, керуючись конституцією, займало в той період в даному питанні негативну позицію. МЗС посилався на статтю 87а Основного закону, згідно з якою збройні сили повинні будуватися «для оборони» і «можуть бути використані тільки в тій мірі, яка ясно допускається даними Основним законом». У 1982 році Федеральна рада безпеки ще раз підтвердила, що Основний закон забороняє використовувати збройні сили поза зоною відповідальності НАТО.

Навесні 1991 року ФРН брала участь в доставці продовольства, забезпеченню тимчасового укриття і розгортанні польових госпіталів для курдських біженців в зоні кризи, які проводилися в Відповідно до резолюції N ° 688 Ради Безпеки ООН.

У позиції Бонна щодо Югославії з самого початку проявилася антисербська, прохорватська спрямованість. Основну провину за

виникнення і загострення конфлікту німецькі політики поклали на Белград. Виявляючи невластиву їй раніше активність в пошуку можливостей мирного врегулювання конфліктів в Югославії, ФРН на певному етапі виступила ініціатором міжнародно-правового визнання Словенії і Хорватії і першою з країн-членів ЄС (19 грудня 1991 г.) пішла на цей крок ще до прийняття в рамках ЄС офіційного узгодженого рішення. Саме Геншеру вдалося за підтримки Г. Коля і здебільшого громадської думки країни, настояти в ЄС на односторонньому призначенні Словенії і Хорватії в якості незалежних держав, з чого, власне, і почався розпад СФРЮ. Цей курс, як відомо, привів в кінцевому рахунку до подій в Косово і подальшої військової інтервенції НАТО на Балканах. В результаті стався розпад країни на шість нових держав, що багато в чому спровокувало розв'язання на Балканах військових дій. Признання Бонном Хорватії та Словенії продемонструвало вже в перший рік після об'єднання та чітке прагнення Німеччини до посилення своєї політичної ваги, яке в наступні роки послідовно розвивалося на європейському напрямку німецької зовнішньої політики. [67]

Взаємини між Німеччиною та ООН визначалися роллю Німеччини в другій світовій війні і в період холодної війни». Відомо, що безпосереднім мотивом до заснування ООН послужили спільні зусилля країн-переможниць, спрямовані проти Німеччини та інших країн «осі», та потреба у встановленні нового мирного порядку. Базуючись на проголошених нею цілях, Організація Об'єднаних Націй із самого початку прагнула сприяти розвитку міжнародного права та його повсюдне застосування. З точки зору свого походження ООН була союзом,

спрямованим проти країн, які виступали в ролі агресорів у Другій світовій війні. Становище останніх ілюструють пункти про «ворожі держави» у статтях 53 та 107 Статуту ООН, які, хоч і вважається, що вони не застосовні більше до ФРН, залишаються частиною цього Статуту.

Вже 1990 року дедалі очевиднішою ставала роль Німеччини як країни, яка претендує на глобальну відповідальність у світі. Відповідно, це позначилося і на претензії країни відігравати нову роль в ООН, по-перше, як миротворця, по-друге, як можливого Постійного члена Ради Безпеки. Перше завдання було вирішено 12 липня 1994 року, коли Федеральний конституційний суд виніс постанову, яка допускає використання бундесверу за межами оперативної зони НАТО в рамках участі ФРН у міжнародній системі колективної безпеки ООН. Друге завдання – отримання місця постійного члена Ради Безпеки ООН - в принципі так і недосяжна, але може статися лише після структурної реорганізації ООН. Ще до об'єднання частка Федеративної Республіки Німеччини у поточному бюджеті ООН становила 6,6% у 1973 році та 8,08% у 1989 році. Таким чином, вона була четвертою за величиною державою-донором ООН. Частка НДР у бюджеті цієї організації становила спочатку лише 1,2%, а до 1989 року зросла всього до 1,28%. Після ж об'єднання частка Німеччини перевищила 9% (на кінець 1998 року вона становила 9,6%).

Таким чином, об'єднана Німеччина стала третім за величиною. США та Японії - державою-донором ООН. ООН займає одне з провідних місць у планах обов'язкового політичної участі ФРН. У Німеччині дуже добре розуміють, що світ майбутнього – це світ багатосторонньої дипломатії, де провідну роль гратимуть авторитетні міжнародні

організації. Світова політика ХХІ століття значною мірою має спиратися на ООН. Тому ФРН фундаментально зацікавлена у зміцненні цієї організації. Через це, та й частково з міркувань престижу, який політична еліта країни часто тягне за гуманістичний характер співробітництва Німеччина висловлює готовність взяти на себе більший тягар відповідальності в рамках ООН на тривалу перспективу. Однак співпраця ФРН в ООН має один аспект, який формально протиставляє Німеччину іншим членам цієї організації. Йдеться, як уже говорилося, про застереження в стосовно колишніх «ворожих держав» (статті 53 та 107), які пов'язують її з обмеженнями, покладеними на країну після закінчення Другої світової війни. Федеральний уряд вже на протязом тривалого часу намагається домогтися виключення з Статуту даних статей, обгрунтовуючи цю необхідність фундаментальними змінами ролі Німеччини на міжнародній арені з розробки та підписання Статуту ООН.

Початковий зміст статей - стримування німецької та японської агресивної політики - втратили колишню актуальність. Німецькі політичні лідери неодноразово офіційно заявляли про це у 50-ті, у 60-і та в 70-ті роки, а також після вступу обох німецьких держав до ООН 1973 року. На їхню думку, вже сам факт того, що ФРН за свій період членства в ООН тричі була непостійним членом Ради Безпеки (1977/1978, 1987/1988, 1995/1996), а також те, що на одну сесію представника ФРН було обрано головою ГА ООН, — все це явно свідчить, що Німеччина в ООН має повний набір прав, що у розпорядженні будь-якої іншої держави. Питання перегляду статей 53 і 107 Статуту ООН піднімалося не один раз у процесі обговорень на сесіях ГА. І, нарешті, 11 грудня 1995 року Генеральна

Асамблея в резолюції 50/52 ухвалила в рамках загальної реформи Організації викреслити зі Статуту застереження у щодо «колишніх ворожих держав». Резолюцію було прийнято 155 голосами «за» при трьох утриманих.

Однак, вилучення застережень з Статуту формально вимагає зміни самого Статуту згідно зафіксованим у ньому процедурам. Інструкції передбачають, що будь-які зміни спочатку мають бути прийняті двома третинами голосів від загальної кількості держав - членів ООН. Після цього дві третини держав-членів, включаючи всіх постійних членів Ради Безпеки повинні ратифікувати це рішення відповідно із наданим їм за Статутом законним правом. Тільки в цьому випадку зміни набирають чинності [79]. Переважна більшість держав-членів ООН вважає статті 53 і 107 застарілими і такими, що втратили чинність, але при цьому вони пропонують поєднати вилучення даних застережень із загальною процедурою коригування Статуту, запланованого після закінчення реформи РБ та загалом усієї системи ООН. Тому Німеччині, мабуть, доведеться погодитися відстрочити вирішення цього питання до моменту, коли до Статуту ООН офіційно буде включено цілий комплекс поправок, що стосуються функціонування ключових органів Організації (зміна чисельного складу, розширення компетенції деяких органів, створення нових допоміжних структур та інше).

Внаслідок реформи федеральний уряд розраховує отримати в Раді Безпеки ООН місце, яке надійно гарантувало б Німеччині право повної відповідальності за збереження міжнародного миру та безпека. Вперше ця позиція Німеччини прозвучала у промові Г.-Д.Геншера, а потім

конкретизована Клаусом Кінкелем у вересні 1992 року: «Ми не збираємося передбачати події в тому випадку, якщо йдеться про відповідну реформу Статуту ООН. Як і інші країни, Японія, Бразилія, Нігерія, Індія, ми висловлюємо наше бажання отримати місце у Раді Безпеки. Цю позицію я докладно виклав у Нью-Йорку на сесії Генеральної Асамблеї. Цілком зрозумілий лише той факт, що, якщо ми не будемо готові взяти на себе зобов'язання, покладені на нас членством в ООН, ми назавжди втратимо шанс отримати постійне місце в Раді Безпеки» [33].

Коментуючи заяву К.Кінкеля про необхідність розширення чисельного складу РБ, німецький історик Г.Шельген наголошував: «В очах інших держав таке рішення могло б мати двоякий зміст: і як прийняття на себе цією країною відповідальності, і одночасно як її підпорядкування певному контролю. З точки зору німців, претендувати на місце постійного члена в СБ було б досить сумнівним кроком, хоч би тому, що він може стати поштовхом до відродження старих страхів, звинувачень та спекуляцій за щодо німецької «гри м'язами». До того ж важко передбачити, як далеко може зайти зміна структури ООН, що почалася аж ніяк не обов'язково має завершитися наданням Німеччині додаткового постійного членства в СБ, і якою мірою воно може позначитися на ефективності самого СБ. Разом з тим, Німеччина і без постійного членства має значні та далеко ще не вичерпані можливості для всеосяжної співпраці в рамках ООН» [84]. А масштаби цієї співпраці виглядають дуже переконливо. Це підтверджує не лише фінансовий внесок, який Німеччина вносить до бюджету Організації.

Станом на 1997 рік у всіх підрозділах ООН загалом працювало 18 тисяч кваліфікованих фахівців із різних держав, з яких 750 були громадянами ФРН. У секретаріаті ООН із 2500 співробітників Німеччину представляло 123 особи (офіційно 1997 року за ФРН було закріплено 140 місць). У відсотковому співвідношенні частка ФРН у розподілі провідних постів у системі ООН становила 9% [50]. 1997 року сім представників держави займали ключові посади в різних органах ООН: генерал Манфред Айзеле з дорученням Генерального секретаря займався реформою структури "блакитних касок". Карл Теодор Пашке, заступник Генерального секретаря, відповідав за планування та забезпечення заходів щодо підтримки миру; Рюдігер Вольфрум – заступник голови Міжнародного морського суду; Норберт Холль – з липня 1996 року спеціальний представник ООН з Афганістану; Герд Меррем – спеціальний представник ООН щодо врегулювання регіональних конфліктів (з травня 1996 року очолює місію спостереження ООН у Таджикистані); Рольф Бенке - з лютого 1996 року директор спільного Фонду сировинних ресурсів, заступник Генерального секретаря; Райнхарт Гельмке – помічник Генерального секретаря.

На території ФРН сьогодні розташовується ряд спеціалізованих органів ООН, таких, як Міжнародна організація праці (представництво у Бонні з 1953 року), бюро Верховного комісара ООН у справах біженців, секретаріат Конвенції зі збереження в неволі диких звірів (з квітня 1986 року, Бонн), Союз волонтерів ООН (з липня 1996 року), секретаріат Конвенції з питань збереження клімату (з серпня 1996 року, Бонн-Бад Годесберг), Інформаційний центр ООН з висвітлення роботи Організації у

німецьких ЗМІ, постійний секретаріат Конвенції ООН з боротьби з опустелюванням (з січня 1999 року). У Гамбурзі з жовтня 1996 року розташовується штаб-квартира Міжнародного морського суду.

Трохи більше 30 років тому ООН була для ФРН одним з шаблів на шляху загальносвітового визнання. І сьогодні політичне і економічне співробітництво в рамках ООН займає досить вагоме місце у зовнішньополітичній концепції Німеччини. Згідно дослідженням Алленсбахського соціологічного інституту, проведеним влітку 1997 року 65% політичних діячів ФРН вважали ООН «оплотом надії в ситуації небезпеки, що повсюдно відчувається. і ви позначалися за обов'язкове зміцнення РБ ООН як міжнародної структури для вирішення криз та конфліктів у світі »[27].

Висновок II розділу

Таким чином, різні канцлери вибудовували різну політику із різного стану Німеччини. Г. Коль звертав увагу на вибудову єдиної держави і в зовнішній Політиці намагався утвердити імідж цієї держави, хоч його політика у 90-х роках залишалася дуже суперечливою і неоднозначною.

Г. Шредер значно покращив стосунки з Росієюю.

У зовнішній політиці Шредер взяв курс на створення ЄС, намагався визначити місце Німеччини в союзі і цю політику продовжила пані Меркель. Завдяки її зусиллям Німеччина стала однією із лідируючих країн не тільки ЄС, а й усього світу. Її керівництво стало початком нового етапу у вибудовуванні стратегії Німеччини у всьому регіоні.

Насамкінець необхідно підкреслити, що різні критерії для періодизації політики ФРН свідчать про поступове розмивання поняття «пострадянський простір» у поданні як політичних еліт, так і академічної спільноти Німеччини та країн цього регіону. Ця обставина дозволяє також стверджувати, що принаймні у 2014—2016 роках мова вже може йти не про пострадянський вектор зовнішньої політики ФРН, а про окрему зовнішньополітичну лінію уряду А. Меркель щодо кожної з держав регіону.

Розділ III. Особливості відносин ФРН та країнами ЄС і США

Закінчення глобального протистояння та поява великої кількості нових, менш масштабних загроз змушували США як єдину наддержаву, що залишилася, серйозним чином переглядати свою зовнішню політику. Вашингтону було необхідно визначити місце та роль власної країни та своїх найближчих союзників, таких як Німеччина, у новому світовому порядку, а також роль та місце організацій, створених під час холодної війни (насамперед НАТО).

Для США стало важливо збалансувати зобов'язання і ресурси, які Америка має у своєму розпорядженні, для їх виконання[39]. Наслідком подібної ревізії може бути скорочення деяких зобов'язань, у тому числі по відношенню до ФРН. Після Другої світової війни подібного роду зобов'язання постійно зростали, що багато в чому влаштовувало Німеччину та інші країни Європи, але такий розвиток подій може перестати влаштовувати Сполучені Штати, які можуть перенаправити ресурси, що вивільнилися, на інші цілі [28]

Після закінчення біполярного протистояння, американці продовжували сприймати свої національні інтереси досить широко: поширення принципів свободи та демократії у всьому світі, забезпечення доступу США до міжнародних ринків та ресурсів. Для досягнення цих цілей США вважали за можливе використовувати військову силу у різних точках Земної кулі.

У свою чергу Німеччина «як регіональна сила сприймає зовнішньополітичні виклики, як правило, тільки в тому випадку, якщо вони торкаються безпосередньо інтересів і території» [49]. Але навіть у рамках «своєї» території, підходи до вирішення проблем у США та ФРН почали розходитися. Якщо американці проповідували жорсткий, односторонній, силовий спосіб вирішення конфліктних ситуацій у дусі політичного реалізму, то німці, перебуваючи вже понад 70 років під військовою опікою США, воліли дипломатію, переговори, економічний тиск як основний спосіб вирішення зовнішньополітичних завдань.

За згодою СОТ від 1994 р. Європейський Союз визнається єдиним членом СОТ, що дорівнює сумі всіх країн, що до нього входять [3], ЄС – єдина організація, яка має двосторонні угоди з ООН та право брати участь у деяких її важливих конференціях на правах повноправного члена. Подібні «досягнення» ЄС зміцнювали думку, що трансатлантичні відносини – це нова глобальна конкуренція XXI ст. Однак, незважаючи на «схожість розмірів та типів економік» [15], така конкуренція поки що не призводить до серйозних зіткнень. Німеччина та США роблять все можливе, щоб трансатлантична конкуренція не виходила за межі тих

процедур, які передбачені організаціями, де ЄС виступає від імені всіх членів Європейського Союзу.

Отже, для підтримки життєздатності цієї організації вона «не повинна втратити значення інтересів безпеки її ключового члена – США» [44]. У 1990-х роках. Подібна життєздатність альянсу забезпечувалася за рахунок розширення країн колишнього соціалістичного блоку. Американці та німці були зацікавлені в цьому процесі, по-перше, для того, щоб закріпити успіх у холодній війні, переманивши колишніх союзників СРСР на свій бік.

По-друге, з погляду військової стратегії кордони НАТО, у разі розширення, серйозно просуваються у бік Росії.

По-третє, включення східноєвропейських країн у сферу військово-політичного впливу Заходу прикладом для інших країн, потенційних союзників. Результатом подібних міркувань стало включення цілої групи країн Східної Європи в НАТО у 1990-х роках. 12 березня 1999 р. відбулося офіційне приєднання до НАТО перших трьох держав: Польщі, Чехії та Угорщини. Через 3 роки на зустрічі на найвищому рівні країн – членів НАТО було прийнято рішення запросити до Альянсу ще й Болгарію, Латвію, Литву, Румунію, Словаччину, Словенію та Естонію. Процес вступ цих країн завершився в 2004 р., і це незважаючи на заперечення американців після розпаду СРСР, що «НАТО не добиватиметься жодних односторонніх переваг внаслідок зміни ситуації в Європі» [35] ФРН підтримала розширення НАТО. За включення країн Східної Європи у блок виступали всі великі політичні сили Німеччини.

Для більшості країн Європи, особливо Східної, НАТО сприймається як природне військово-політичне доповнення до європейської інтеграції. Але оскільки у НАТО, на відміну від ЄС, Вашингтон є рівноправним членом, то Північноатлантичний Альянс можна сприймати як механізм контролю Сполученими Штатами ситуації в Європі. Будучи арбітром при вирішенні внутрішньо-європейських суперечок, США у разі свого відходу з Європи або слабшання своєї ролі можуть зіткнутися з дестабілізацією важливого для них регіону [40].

НАТО важлива для США і з точки зору зміцнення власного лідерського становища: «першість США у світі зараз особливо важлива і якщо ми зможемо затвердити його по всьому світу, то зможемо убезпечити Америку, зробити її процвітаючою, мати можливість стримувати агресію, сприяти врегулюванню небезпечних конфліктів мирними шляхами, відкривати нові зарубіжні ринки для американських виробників і вирішувати ще більшу кількість глобальних проблем. Лідерство США у міжнародних справах зменшить спектр можливих загроз національної безпеки та розширить набір сприятливих можливостей»[42].

Наступна Стратегія національної безпеки США була опублікована в 1998 р. Особливістю цієї Стратегії було визнання того, що для збереження глобального лідерства США слід меншою мірою спиратися на своїх європейських союзників, включаючи Німеччину, та діяти переважно індивідуально: «У минулому ми спостерігали ситуацію, за якої міжнародне співтовариство було не готове брати на себе відповідальність за рішучі дії, якщо Сполучені Штати не займали при цьому лідируючу позицію. Часто лише Америка була здатна консолідувати навколо себе

країни для того, щоб дати відповідь на кинуті всьому цивілізованому світу виклики».

При цьому Вашингтон продовжує бути зацікавленим у стабільності в Європі. У Стратегії підкреслено, що співпраця з Німеччиною буде потрібна США для досягнення цієї мети, а в НАТО американці вбачають роль сполучної ланки при кооперації [41]. І це незважаючи на те, що американці повністю усвідомлюють, що рівень їх збройних сил не йде ні в яке порівняння з німецькими. Будь-яка, навіть така велика та розвинена країна Європи, як ФРН, у коротко- та середньостроковій перспективі продовжить залежати від американців у цьому питанні і весь тягар військових операцій, при необхідності, ляже саме на Вашингтон.

З іншого боку, нездатність армій Німеччини чи інших європейських країн – союзників по НАТО підтримати у військовому плані США починає дратувати Вашингтон: «Одним із підсумків компанії боротьби з тероризмом на початку XXI століття стало розуміння того, наскільки відрізняється військова міць США і їх найближчих союзників у Європі. Отже, для Америки постає питання ефективності військової допомоги, яку європейці здатні надати американцям під час проведення різних військових кампаній. І якщо Вашингтон визнає неефективною військову допомогу європейців, то у майбутніх військових кампаніях Сполучені Штати будуть віддавати перевагу одноосібному командуванню операціями» [69]

Не слід забувати, що паралельно з цим розвивалися процеси розширення ЄС, прийняття єдиної конституції та реформи армій країн –

членів Євросоюзу. Ставлення до трансатлантичної військово-політичної кооперації було зафіксовано у проекті конституції ЄС та у пункті 27.2 Лісабонського договору, в якому йдеться про повагу до обов'язків країн-членів ЄС, які виникають через участь цих країн у НАТО [14]. Однак Лісабонський договір так і не відповів на питання, яке було і залишається надзвичайно важливим для Вашингтона: хто керує Єдиною зовнішньою політикою Європи – Рада, Президент разом із Верховним Представником із зовнішньої політики чи Комісія.

Проблема єдиної зовнішньої політики ЄС нерозривно пов'язана із політикою в галузі безпеки, але все ж таки має свої відмінності. Головне з них – це розуміння її потреби. Серед членів Євросоюзу немає єдності у цьому питанні. Німеччина вважає, що немає потреби делегувати такі повноваження наднаціональній організації, яка «усереднить» і «узагальнить» позицію, що було прописано в розробленій конституції ЄС (У пункті 3-308). Крім того, "великі" країни ЄС, наприклад такі, як Німеччина відстояла принцип 55-65, згідно з яким для прийняття основних законів у ЄС буде потрібна згода 55% країн, в яких проживає 65% населення Євросоюзу. Новий принцип може допомогти у певних випадках ігнорувати думку невеликих держав-членів Союзу.

На прикладі трансатлантичних відносин це може позначитися наступним чином: країни Західної Європи, які виступають із позицій більшої незалежності та відстоюють автономію зовнішньої політики та політики безпеки зможуть домінувати над країнами Східної Європи, які прагнуть зберегти чільну роль США на континент. У результаті ті зміни, які передбачає як проект Конституції ЄС, так і Лісабонський договір,

скоріше відповідатимуть баченню Німеччини [22] на єдину зовнішню політику ЄС, а саме являти собою процес координації між країнами (пункт 2-292 проекту конституції ЄС) [13]. Водночас, Лісабонський договір, по суті, поновлює «Петесберзькі дискусії», які мали налагодити спільні дії з різними організаціями та країнами процес роззброєння, миротворчу діяльність, збільшення функцій ЄС у питаннях оборони і гуманітарних криз, іншими словами, питань, які або тісно співвідносяться з місією НАТО або перетинаються з нею (стаття III-309 Конституційного договору ЄС).

Однак, крім особистих відносин глав держав на двосторонні відносини впливає безліч різноманітних подій. Найбільш важливі їх можна умовно позначити «поворотними точками». Після 1990 р. таких «точок», що визначають напрям та характер двосторонніх відносин у військово-політичній сфері двох країн було кілька. Перші ознаки серйозних розбіжностей з'явилися під час війни у Перській затоці у 1990–1991 рр., що сталася через вторгнення іракських військ в Кувейт і збіглися з процесом об'єднання Німеччини. Ця війна виявила неготовність Німеччини діяти як серйозний Глобальний гравець.

Можливо, поведінку Берліна можна частково пояснити моральною спадщиною Другої світової війни та тим, що ще не все договори про об'єднання були ратифіковані, але так чи інакше Німеччина відмовила США у посиленні своїх солдатів у регіон, незважаючи на настійні прохання президента Буша [20]. Згодом керівництвом Німеччини це пояснювалося тим, що на час американського запиту виведення радянських військ з території об'єднаної Німеччини ще не завершилося і

відправлення німецьких солдатів на допомогу США могло ускладнити цей процес, оскільки в ірако-кувейтському протистоянні СРСР підтримував саме Багдад.

Іншою причиною розбіжностей між США та Німеччиною стала позиція Німеччини щодо союзника по НАТО Туреччини. Американське військове командування було стурбоване затримкою у постачанні німецької стороною мобільних комплексів АСЕ для турецької армії за її спеціальному запиту у зв'язку з ускладненням відносин з Іраком [29]. В цьому разі німецька дипломатія пропустила можливість проявити солідарність з союзником по НАТО, який грав важливу роль під час всього протистояння із СРСР.

Більше того, дебати на тему затримки постачання військової техніки Туреччини відіграли дуже значну роль у становленні нової військово-політичної концепції об'єднаної Німеччини: «Подібні дії ФРН викликали критику партнерів та союзників, а всередині країни переконали багатьох у необхідності відповідального підходу об'єднаної Німеччини до своїх зовнішньополітичних, союзницьких зобов'язань» [21].

У листопаді 1994 р. Американське військове командування, плануючи операцію в Югославії, запросило у Німеччини шість-вісім винищувачів бомбардувальників «Торнадо» зі спеціальними електронними можливостями для придушення мобільних сербських ракетних комплексів «земля – повітря» та захисту повітряного патрулювання над Боснією [19].

За спогадами колишнього прес-секретаря, спочатку Коль намагався не допустити участі своєї країни у конфлікті, заявляючи, що: «...військове

участь може призвести до непередбачуваних результатів. » [80] . Потім під тиском американців та інших союзників змінив своєрішення: «Коли всі країни у спільноті, в якій ми перебуваємо, кажуть, що участь необхідна, ми лише можемо сказати – розраховуйте і на нас» [25].

У результаті Колю шляхом довгих переговорів вдалося зібрати необхідну кількість голосів у Бундестагу. Близько п'ятдесяти парламентаріїв з опозиційної СДПН голосували проти рішення власної партії. В результаті Німеччина вперше після закінчення Другої світової війни санкціонувала відправку військових Бундесверу за рубеж [25].

Зростанню та зміцненню двосторонніх економічних відносин тривалий час сприяло активне зростання економіки ФРН. Експортоорієнтована економіка Німеччини виробляла високотехнологічну продукцію, при цьому рівень зарплат у країні був порівняно невисокий. У період 1950-х – 1960-х рр. економіка ФРН зростала в середньому на 6,3% на рік, у період 1970-х - 1980-х рр. - на 3,6%, але починаючи з середини 1990-х років. німецька економіка зростає в середньому лише на 1,5% рік. При цьому середнє зростання економік країн – членів ОЕСР – 2,7%. Рівень безробіття країни зростає починаючи з 1970 р. Ситуація, коли фактично все працездатне населення країни має роботу, змінилася наситуацію, за якої без роботи залишаються 10% населення, а ще 4% не можуть знайти роботу, але при цьому беруть участь у державних програмах. Ці тенденції посилюються 5% зниженням ВВП Німеччини в 2009 р. В цій обставині існує ціла низка пояснень: серйозні витрати на возз'єднання двох німецьких держав у 1990 р., збільшуються витрати на щедрі соціальні програми, серйозно зарегульований ринок праці, економіка орієнтована на

зовнішній ринок і не використовує всіх переваг внутрішнього споживання. При цьому деякі з перерахованих вище факторів, що стримують зростання економіки, самими німцями сприймається як невід'ємна частина соціально орієнтованої держави. Однак результатом такої політики стала проблема нестачі ресурсів у державі для подальшого нарощування темпів соціальної підтримки. Крім того, зіткнувшись з кризовими явищами, уряд ФРН не має того простору для реформ, якими володіють держави з менш соціально орієнтованою економікою. Отже, ситуація може лише посилитися і ФРН ризикує відстати в темпах подолання кризи від деяких своїх партнерів і втратити свої позиції як пріоритетного економічного партнера.

В економіці США відбувалися процеси, які також серйозним чином вплинули на відносини з Німеччиною. По-перше, торговий дефіцит платіжного балансу практично щороку оновлює свої максимуми, що зрештою перетворюється на розростання боргу США. Економічна теорія та практика свідчать, що такий стан справ буде сприяти наростанню протекціоністських заходів у США та ускладнювати надходження товарів з інших країн, у тому числі з Німеччини. Крім того, торгівля Німеччини зі США відбувається у доларовому еквіваленті, а враховуючи серйозні торгові проблеми, Вашингтон може піти на свідоме заниження вартості своєї валюти, що є прямим чином вдарить по всіх країнах-експортерах у світі та по Німеччині зокрема. Ще одним фактором, що впливає на торговельно-економічні відносини США та Німеччини, може бути уповільнення темпів зростання або навіть рецесія в економіці США і, як наслідок, скорочення споживання як власної продукції, і імпортової.

У 1990 р. канцлер Коль на Уругвайському раунді з міжнародної торгівлі підтримав заходи, запропоновані Францією щодо захисту свого аграрного сектора. Тоді це пояснювалося бажанням Берліна сприяти інтеграції у Європі. У 2002 р. вже канцлер Шредер погодився з пропозицією Франції щодо лібералізації аграрного ринку в ЄС. Схожа бюджетна угода щодо реформи загального аграрного ринку є серйозною перешкодою для прориву на Докійському раунді ВТО [37]. Німеччина також висловлює порівняно менший оптимізм щодо європейської економічної інтеграції, зіткнувшись із зростанням мобільності робочої сили всередині ЄС та меншими економічними витратами в інших країнах Євросоюзу. Серйозним підтвердженням цього тренду стало рішення, ухвалене канцлером Шредером, про введення перехідного періоду до 7 років перед тим, як повністю відкрити свій ринок праці нових членів ЄС.

Іншим прикладом тенденції до протекціонізму стала відмова Німеччини від Європейської сервісна директива. Ця директива відкривала дорогу для підприємств із країн – членів ЄС на ринок некваліфікованих послуг у Німеччини.

2. Німеччина та Франція

В умовах глобалізації та зростання взаємозалежності світу на початку ХХІ ст. Французько-німецькі відносини стали одним із факторів, що визначають міжнародний клімат як в Європі, так і в світі. Ці дві країни привертати увагу істориків тоді і зараз. З цього питання зібрано важливий історичний матеріал, який потребує історичного аналізу. Проте, незважаючи на велику кількість різноманітних публікацій, присвячених

проблемам взаємин Франції та Німеччини, історичне вивчення проблеми носило переважно фрагментарний та епізодичний характер.

З 2000 року існували німецько-французькі угоди в інтересах Німеччини та Франції, але не завжди в інтересах будь-якого Союзу. Приклади включають німецько-французький компроміс з аграрних питань у Брюсселі в 2002 році та закулісну угоду з аграрних питань, досягнуту в Брюсселі в жовтні 2002 року без консультацій з європейськими партнерами. Таким чином, двигун став «локомотивом без вагонів» і втік через відсутність інших частин ЄС, особливо дрібних деталей. Нині Німеччина та Франція систематично дотримуються положень Пакту стабільності, а інші країни Східної Європи порушили країни ЄС, наприклад, через неправильну податкову політику. Багато партнерів почали висловлювати здивування претензіями керівництва та порушенням правил.

Їхня чашка терпіння переповнилася, коли Франція та Німеччина виступили проти лінії США в Іракській кризі, очікуючи, що інші підуть за ними і претендують на те, щоби висловити свою думку в Європі. ціною цієї ескапади став найглибшим розломом в історії Європейського Союзу. І тут варто сказати, що німецько-французька позиція щодо в'їзду в Раку за своєю суттю була неправильною. Німеччина та Франція протистояти собі Сполученим Штатам та біліантним партнерам по ЄС [51].

Найбільша проблема полягає в тому, що Німеччина та Франція останніми роками не докладали особливих зусиль для формування гігантської сучасної політичної Європи. Знаменита декларація Шойбле-

Ламерса 1994 року була однією з найбільш неймовірно втрачених можливостей, і Франція не відреагувала. Серед них Німеччина закликала Францію зробити інтеграційний стрибок у напрямку розширення ЄС на північ, а потім дочекатися розширення ЄС. Але є можливості: Амстердамська угода 1997 року та тандемне головування Німеччини (1999) та Франції (2000) у Раді Європейського Союзу, а також інституційні та фінансові передумови для розвитку ЄС на сході можуть бути широко використані. . . . У промові Йошки Фішера Німеччина, як і канцлер Герхард Шредер, рідко була ворожа до Комісії. У той же час Берлін відійшов від колишніх фортець. Європейська політика, насамперед Європейським парламентом, привертаючи увагу до Ради ЄС. Це також можна охарактеризувати як «французьку» політику Німеччини щодо Європи, оскільки Німеччина стала першою країною в Європі, яка настільки чітко підкреслила свої національні інтереси – наприклад, розгорнувши гарячі дебати про свій чистий внесок у фінансування ЄС або відстоюючи позицію Німеччини. Він запевняв своїх європейських партнерів, що це стане європейським простором, але насправді Німеччина скоротила багато їжі на європейській політичній арені. Пригоди Німеччини проти США, виступи в Берлінському університеті. У травні 2000 року французи не відповіли Гумбольдту, і Франція знову втрутилася в президентську кампанію. Усвідомити це наприкінці 2002 року було надто пізно: Європу розірвала війна в Іраку, і їхня впевненість у співпраці між Німеччиною та Францією була сильно похитна. Причин цієї невдачі дві – німецька та французька. Німеччина – це поступове відриву Німеччини від традиційного європейського політичного шляху в останні роки. В основному це три елементи: скасування німецької політики в ЄС,

її націоналізація та зменшення євроатлантичної динаміки (зараз відновлена канцлером Меркель). Це зачіпає життєво важливі нерви Європейського Союзу – Німеччина завжди була гарантом того, що європейська інтеграція та трансатлантична співпраця – це дві сторони однієї медалі. [51]

По-перше, французи чинили опір експансії на схід протягом багатьох років. По-друге, саме Франція перешкоджала Конституції. Можливо, причин для французького «ні» було багато. і має мало спільного з Конституційним договором, однак провал референдуму та подальша позиція Франції щодо цього питання були сприйняті іншими європейцями як вперте небажання враховувати реалії нинішнього, розширеного, більшого Європейського Союзу. [46].

Зазначимо, що французько-німецькі відносини в умовах кризи в Україні. Можна сказати, що криза в Україні призвела до зміцнення французько-німецьких відносин, зокрема, зближення політичних позицій та активнішої мобілізації двох країн для вирішення грецької кризи. Щодо вирішення української кризи, то, ймовірно, у міру сповільнення активної фази конфлікту, що є передумовою відбудови країни, тандем і надалі сприятиме зростанню та розвитку України. . Проводити різноманітні реформи. Берлін і Париж неодноразово закликали українських лідерів провести глибокі реформи та модернізувати економіку. У рамках розширення відповідальності за формування та реалізацію європейської політики в майбутньому лідери будуть наглядати за виконанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Франція та Німеччина залишаються найважливішими партнерами у торговельно-економічних відносинах. Згідно з нещодавньою заявою парламентського державного секретаря Федерального міністерства економіки та енергетики В. Бекмайера, «Німеччина не так тісно пов'язана з Францією, як з будь-якою іншою країною. Це наш найважливіший торговий партнер, і німецькі компанії активно інвестують у Францію». Фактично в 2015 році експорт Німеччини в цю країну склав 102 млрд євро (за 54 роки перший серед країн-імпортерів – німецькі товари). Франція є третім за величиною експортером на німецький ринок; У 2015 році обсяг торгівлі становив 67 мільярдів євро. У 2015 році частка Німеччини у французькому імпорті становила 19,6% (1 місце), а експорту — 16,9% (1 місце). За даними Федерального управління статистики, опублікованих у квітні 2015 року, обсяг францuzько-німецької торгівлі в 2014 році зріс на 3,3% до 169,4 млрд євро. [56].

Німеччина та Франція знаходяться в центрі великого ринку з 500 мільйонами споживачів і двох найсильніших промислово розвинених країн Європи. Вони виробляють половину ВВП єврозони і 40% ВВП ЄС. Дві країни мають багато зв'язків у торгівлі, промисловості та приватному секторі. Великий вплив на розвиток францuzько-німецьких відносин мала зміна керівництва Німеччини восени 1998 року. Багато хто вважає, що франко-німецький саміт у Потсдамі наприкінці 1998 року мав стати початком нової європейської ери. Однак, на думку «експертів», цього було достатньо, щоб «знищити колишнє сполучення Париж-Бонн». Схоже, оцінка Наталії Єфімової дійсно перебільшена. Франко-німецький двигун ЄС залишається важливим у спробах подолати свої «старі масштаби».

Виникли нові проблеми, особливо спроби деяких впливових кіл Німеччини та Франції перетворити вісь Париж-Бонн у трикутник Париж-Бонн-Лондон. [56].

Зазначимо, що обидві країни продовжують загальний курс антиросійських санкцій. Проте з кожним наступним самітом ЄС стає все важче переконати всі країни-члени, особливо ті, які мають серйозні економічні втрати та активні двосторонні партнерські відносини з Росією, продовжувати вводити санкції. За даними Австрійського інституту економічних досліджень, потенційні втрати для самих країн-тандемів можуть бути значними: експорт і туристична галузь Німеччини можуть втратити 23 мільярди євро та понад 395 тисяч робочих місць, а Франція – 8 мільярдів та 120 тисяч робочих місць відповідно. Час від часу, наприклад, як Олланд у січні 2015 року, французькі та німецькі політики закликали до зняття санкцій, заявляючи, що «нам просто потрібно повернути Росію за стіл переговорів» і «не кидати її». економічний і політичний хаос «бо «не на користь Німеччини та Європи». Схожої точки зору дотримуються бізнес-спільноти двох країн: наприклад, президент VDI Грілло сказав, що німецька економіка, безумовно, хоче зняття санкцій, але приймати їх в односторонньому порядку було б неправильно. Крім того, він переконаний, що «довгостроковий захист міжнародного права важливіший за короткострокові вигоди». «Легітимність має перевагу над негайними вигодами» – постійне попередження, яке супроводжує заяви німецьких і французьких політиків і бізнесменів про будь-яке скасування санкцій

Німецько-французьке співробітництво у промисловій сфері складається особливо тісно. У різних областях – від авіації та космонавтики («Air-bus-EADS») до фармацевтики – завдяки численним спільним інвестиціям та злиттю підприємств з'явилися лідери європейського чи світового ринку [56].

Сучасний розвиток економіки Франції зумовлений такими ключовими факторами: впливом науково-технічного прогресу, позаконтактним зростанням і підготовкою країни до завершення Економічного і валютного союзу (ЄВС) в рамках ЄС. Ці фактори в основному визначаються як структурний розвиток економіки в цілому та формування принципово нової матеріально-технічної бази товарів і послуг, що дало поштовх до модернізації нових і традиційних галузей економіки Франції.

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що товарообіг між двома країнами досягає вражаючих 168 млрд євро (2014 р.). Німеччина є найбільшим імпортером французьких товарів. При цьому більшість її продукції експортується до Франції. Франція, у свою чергу, є найбільшим споживачем німецьких товарів, але посідає третє місце в структурі німецького імпорту.

Крім того, тисячі німців і французів щодня перетинають кордон, щоб працювати по той бік Рейну. Транскордонне співробітництво стає все більш інституційним. У Європі регіональна інтеграція проходить випробування в єврорегіонах та «мегарегіонах»..

3. Німеччина та Великобританія

У 1990-1991 роках. Важливі відмінності у позиціях Великобританії та її партнерів по ЄС, у тому числі і ФРН, стали причиною серйозних розбіжностей у створенні Маастріхтського договору Великобританія відмовилася від федералістської концепції Маастріхтського договору та закріплення поняття «Європейський Союз», який став означати нове якість співробітництва європейських країн. Серйозним плюсом для британській дипломатії стала пропозиція щодо створення особливого додатку до Маастріхтського договору – «Декларації про застосування правових актів Співтовариства», де важливим пунктом була можливість застосування законодавчих положень ЄС, країнами-членами з урахуванням власних інститутів та правової системи. Досить складним питанням стосунків Великобританії та Європейського Союзу стала соціальна політика. Великобританія підписала Соціальну хартію вже 1997 року [82].

У травні 1997 р. при владі опинилися нові лейбористи. Т.Блер активно співпрацював з континентальними соціал-демократами у розробці принципів європейського третього шляху. Результатом позитивного взаємодії стала декларація Т. Блера та Г. Шредера «Третій шлях - Новий центр» (інакше «Маніфест модернізації Європи»), що з'явилася в 1999 року. В її основі лежала особлива важливість організації центристського збалансованого політичного курсу, де платформою було право крило європейських соціал-демократів. У цей період європейську англійську дипломатію відрізняла особлива чіткість, в результаті вона в меншою мірою стала супротивником об'єднаної Європи [48]. При цьому уряд

Великої Британії продовжував зберігати модель. «функціональної» Європи, відповідно до якої загальна політика є прийнятною лише у разі реальної загальної користі [76].

Майбутнє розширення Англія стала застосовувати як просування власних політичних інтересів, яке визначалося формулою: "Розширення замість поглиблення". Ця лінія британської європейської політики стала можливою внаслідок появи конкретних зовнішніх обставин: криза в політиці та економіці Центральної та Східної Європи, який вимагає максимального реагування ЄС. Метою лейбористів була Великобританія як центр Європи, тому Європейський союз перестав бути загрозою для Великої Британії [38]. Збільшення впливу ЄС у Східному напрямку мало сприяти підвищенню Європейської стабільності та безпеки, покращення торговельно-економічних відносин.

Для ФРН поглиблення Європейського Союзу – процес, здатний забезпечити якість розширення, що не допускає «розмивання» успішної інтеграції. При цьому процес поглиблення інтеграції, як розширення, необхідно здійснювати цілеспрямовано та постійно. Тобто поглиблення – це засіб для організації розширення. Перешкодити цьому може недостатня гнучкість та неефективність інституційної структури ЄС та процесу прийняття рішень. Рішення може бути знайдено в результаті вироблення стратегії поглиблення з подальшого розширення.

Заручившись підтримкою канцлера ФРН, Ангели Меркель, Великобританія отримала вагому фінансову підтримку бюджету ЄС на Європейському саміті у 2007 р. 100 млн. євро, що призначалися

федеральним землям Німеччини стали власністю Великої Британії. Як результат, обсяг двосторонньої торгівлі між Англією та ФРН за наступні 5 років виріс удвічі, досягнувши 10 млрд. дол. інвестицій в економіку ФРН Великобританія змогла стати великим інвестиційним партнером Німеччини.

У культурній політиці Великобританії головним є узгодження у провідних позиціях думки уряду та інтелектуально-художньої еліти. Головною особливістю зовнішньої культурної політики Німеччини була її міцна зв'язок з провідними завданнями зовнішньої політики держави загалом, і, зокрема, із завданням подолання факторів, які заважають цій країні займати гідне місце на європейській та світовій арені. Відповідно, основні напрями культурних контактів завжди визначалися геополітичним фактором та інтеграційним процесом у Європі. Зовнішню культурну політику Німеччини визначають головні партії у вигляді взаємодії парламенту, відомства федерального канцлера, міністерства науки і технологій та конференції міністрів культури федеральних земель. В результаті набір проектів та програм зарубіжної роботи в галузі культури формують різноманітні формально незалежні від держави організації, із якими міністерство закордонних справ погоджує пріоритети та принципи. Згодом все проекти та програми реалізуються цими організаціями цілком самостійно. Основними серед них є Інститут Гете, Німецька служба академічних обмінів, організація Олександра фон Гумбольдта, відділ міжнародних зв'язків при Німецькій музичній раді, Німецька комісія ЮНЕСКО та Інститут зовнішніх зносин.

23 червня 2016р. відбувся референдум з питання виходу Британії з ЄС, коли 52% тих, хто проголосував, підтримали це рішення. Однак воно не було одностайним: Шотландія та Північна Ірландія висловилися за збереження у складі ЄС (62% та 55, 8% (440 тис. чол.) голосів відповідно). Референдум про вихід Великої Британії з Євросоюзу 23 червня 2016 року справив велике враження на німецьке суспільство.

Найбільший німецький журнал «Шпігель» напередодні референдуму зробив на цю тему спецвипуск під гаслом «Будь ласка, не йдіть!», забезпечивши всі статті журналу перекладом англійською [16]. При цьому в журналі містилося мало політичних та економічних аргументи. Одне з найбільших та найвпливовіших видань звернулася до культурно-історичних аргументів, емоційно торкнувшись проблему загальноєвропейської ідентичності. На думку «Шпігель» Brexit несе загрозу ідеї європейської єдності, тому більшість аргументів у журналі було спрямовано на доказ наявних тісних зв'язків між Великобританією та Європою загалом. «Ми, німці, ми, європейці, потребуємо вас!» [16] - такий був заклик журналу. Тим не менш, на питання про те, навіщо англійцям потрібен Євросоюз, він так і не відповів [54].

Спроба Великобританії піти з ЄС стала серйозним ударом по Німеччині як локомотиву європейської економічної системи, оскільки Британія поряд із Францією є одним із головних інвесторів економіки ЄС. Її догляд може означати, що це виплати, переведені нею в загальну європейську скарбницю на користь менш прибуткових держав-членів, треба буде перекласти на інші передові держави Європи, головним чином, на Німеччину. У перші кілька днів після оголошення про референдумі

глава федеративного уряду Німеччини прокоментувала те, що сталося, наголосивши, що «причин для паніки ні» [9].

Ангела Меркель назвала рішення англійців «переломним моментом Європи», який залежатиме від того, чи зможуть решта 27 держав-членів ЄС утриматися від «поспішних та простих висновків», сприяють ескалації панічних настроїв. А. Меркель висловила надію на позитивний клімат у процесі переговорів з Великобританією та пообіцяла, що сприятиме захисту подальшого партнерства Британії та Німеччини та без Євросоюзу. Виступаючи перед німецькою парламентом 28 червня, канцлер зазначила, що у разі офіційного заяви Лондона про вихід із структури ЄС відносини між Німеччиною та Британією "необхідно зберегти дружніми" [9].

Днями світова громадськість підбила перші підсумки виборів у Європарламент. Максимальну кількість голосів набрали партії, що підтримують збереження та розвиток Євросоюзу, але дистанціювалися від правлячих груп. Ними стали Альянс лібералів та демократів за Європу (на 40 мандатів більше, ніж у 2014 році) та «Зелені» (плюс 20 місць)

Голосування у Великій Британії завершилося ще до оголошення про відставку прем'єр-міністра Терези Мей і закінчилося поразкою для правлячої Консервативної партії та для опозиційних лейбористів. Консерватори отримали трохи більше 9% (на 15 процентних пунктів менше, (у 2014 році), лейбористи – 14% (на 11 процентних пунктів менше). Переможцем стала партія "Брекзиту", яку очолює головний ідеолог виходу Великобританії із ЄС Найджел Фарадж. Вона набрала понад 30% голосів. Подібний результат говорить про глибину політичної кризи,

якому виявилася британська партійна система через нездатність головних політичних дійти згоди по найважливішим державним питанням [57].

Влада Великобританії не змогла домовитися про умови угоди, яка має бути укладена з ЄС при виході з його складу. Проект угоди про умови виходу, який схвалив ЄС на переговорах із британським прем'єр-міністром Терезою Мей, був тричі відхилений Палатою громад. Brexit відтермінували до 31 жовтня 2019 р.

Міністр внутрішніх справ Великобританії Саджід Джавід написав у статті для Daily Mail, про можливий сценарій виходу з ЄС без угоди говорить наполегливу вимогу Брюсселя, «щоб переговори проходили в цейтноті». На думку Джавіда, якщо угода все ж таки не вдасться, вийти 31 жовтня все-таки доведеться (варіант "жорсткого" Brexit). Потрібно зробити це так, щоб від цього було якнайменше поганих наслідків для країни.

Висновок III частини

Таким чином, німецько-французькі відносини – важливий фактор європейської та світової політики, що сприяє стабільності в Європі та у всьому світі. В основі відносин між Німеччиною та Францією – спільність позицій щодо ключових проблем європейського та світового розвитку, відданість багатосторонності, узгоджені дії на користь зміцнення міжнародної безпеки за вирішальної ролі ООН. Розширюється діапазон і підвищується інтенсивність зв'язків у самих різних галузях двостороннього співробітництва.

Розглядаючи у всій системі взаємовідносини Великобританії і ФРН, ми можемо зробити висновок, що від їх рішень залежить багато чого в сучасній системі міжнародних відносин. В рамках Європейського Союзу і НАТО, дві великі держави приймали рішення, що впливають на долю безпеки та економічного потенціалу багатьох країн. Сучасні німецько-американські відносини характеризуються як наступністю зовнішньополітичного курсу США та Німеччини попередніх десятиліть, так і низкою нових тенденцій. З одного боку, геополітичні зміни кінця 1980-х – початку 1990-х років, дещо послабили взаємозалежність двох держав, з іншого – сучасні відносини виглядають більш органічно і ґрунтуються на довгострокові національні інтереси обох держав в області безпеки, економіки та політики.

Розділ IV. Основні пріоритети в німецько-російських відносинах в кінці XX на початку XXI століття

Сьогодні в світі головну роль відіграють основні держави, до їх числа належать Німеччина та Росія. Від того як буде розвиватись їхня співпраця багато чого залежить у міжнародній політиці.

Сучасні міжнародні відносини характеризуються посиленням взаємозалежності держав у всіх сферах життя, особливо в сфері політики і економіки. Однак навіть в цих умовах глобалізації існують провідні держави, лідерство яких не можна оскаржити. До таких держав можна віднести Федеративну Республіку Німеччину та Російську Федерацію

В кінці XX століття Росія і Німеччина постали на політичній карті світу в новій якості. За минулі двадцять з гаком років обидві держави зуміли не тільки зайняти міцне становище в міжнародній політиці, а й переосмислити свої зовнішньополітичні пріоритети, а також відносини між собою. На початку 90-х років. російсько-німецькі відносини не відрізнялися особливим динамізмом, так як обидві держави хотіли закрити сторінку радянської історії.

Німеччина стала повноправним членом Європейського союзу і вступила в НАТО, попутно нарощуючи свій економічний і політичний потенціал

«Die Bundesrepublik Deutschland ist Gründungsmitglied der Europäischen Union. Deutschland trägt mit 26,6 Milliarden Euro etwa 20 Prozent zum EU-Haushalt bei und ist damit größte Beitragszahler. Seit 1973 ist Deutschland Vollmitglied der Staatengemeinschaft der Vereinten Nationen. Seit 1955 ist Deutschland Mitglied in dem Verteidigungsbündnis NATO, der Organisation für Sicherheit und Zusammenarbeit in Europa (OSZE), der Weltbank und dem Internationalen Währungsfonds (WF). Das Auswärtige Amt mit seiner Zentrale in Berlin und seinem Netz von Auslandvertretungen repräsentiert Deutschland in der Welt. Derzeit unterhält Deutschland diplomatische Beziehungen zu mehr als 190 Staaten. Vorrangiges Ziel der deutschen Außenpolitik ist der Erhalt von Frieden und Sicherheit in der Welt.» [8]

Росія переорієнтувалася на країни Заходу, демонструючи, що вступила на новий демократичний шлях розвитку. Подібна політика привела, в остаточному підсумку, до тих проблем, з якими Росія і Німеччина стикаються в даний час. Необхідність вирішення цих проблем зажадала від обох держав знову поглянути один на одного як на стратегічних партнерів в міжнародних справах і в сфері економіки. Так, в Концепції зовнішньої політики Росії від 2008 року в розділі № IV «Регіональні пріоритети» Німеччина стоїть на першому місці в списку європейських країн, з якими, як заявляється, «розвиток взаємовигідних двосторонніх зв'язків є важливим ресурсом просування національних інтересів Росії в європейських і світових справах, який сприяє переведенню російської економіки на інноваційний шлях розвитку.»[53] Німеччина також називає Росію «стратегічним партнером», підкреслюючи при цьому, що це зовсім не означає, що можна «не помічати нерозвиненість громадянського суспільства та недоліки в державному управлінні.»[23] Росію і Німеччину в принципі переслідують однакові проблеми, обумовлені їх географічним положенням. Німеччина є одним з центральних членів ЄС і, відповідно, проблеми в рамках Євросоюзу не можуть не зачіпати її інтереси. Росія, як це прийнято говорити, є «мостом» між Європою і Азією, що створює свої труднощі - політичне третирування з боку Заходу і загрози національній безпеці з боку Азії.

Поряд з цим на просторі ЄС і СНД присутній цілий спектр проблем не тільки економічного характеру, а й соціального, етнорелігійного і культурного, які можуть привести до посилення дезінтеграційних

тенденцій безпосередньо в рамках національних кордонів Росії і Німеччини. У світлі цього Росія і Німеччина в декларативній формі заявляють про важливість вирішення міжнародних проблем. Спілкування на рівні міжнародних організацій створює сприятливий ґрунт для стратегічного партнерства з різних напрямків.

Крім цього на цей момент сформована двостороння нормативно-правова база, що включає загальні угоди, такі як Договір про добросусідство, партнерство та співробітництво від 9 листопада 1990 року, Угода про культурну співпрацю від 16 грудня 1992 року, та інші угоди по більш вузьким, але при цьому не менш важливим, видам співробітництва: такі як Угода зі співробітництві в науково-технічній сфері від 16 липня 2009 року, Угода про вивчення російської і німецької мов від 24 червня 1994р. і інші. Крім того, створені спеціалізовані органи, які допомагають в реалізації цілей, заявлених в даних угодах. Так, на щорічній основі діють, наприклад, російсько-німецькі міжурядові зустрічі.

Тому на відміну від відносин з більшістю держав відносини між Росією і Німеччиною охоплюють досить широкий спектр напрямків в наступній пріоритетності. На даний момент політологи виокремлюють основний напрям в рамках російсько-німецьких відносин - економічну взаємодію, який служить підставою для інших напрямків російсько-німецького співробітництва. З метою реалізації цього напрямку співробітництва були створені спеціальні інститути, що дозволяють координувати торгово-економічні відносини між двома країнами. Основні з них: Робоча група високого рівня зі стратегічного співробітництва в галузі економіки та фінансів (має статус постійно діючого органу),

Російсько-Німецька Зовнішньоторговельна палата, яка представляє інтереси всіх діючих в Росії німецьких компаній і всіх діючих російських фірм на території Німеччини. [8]

Також створена Російсько-Німецька Коопераційний рада, який координує діяльність держав та бізнес-структур: «Die russisch-deutsche ECP drückt die Interessen der deutschen Wirtschaft in russischen und deutschen wirtschaftlichen und politischen Ausschüssen aus und unterhält intensive Kontakte zu deutschen und russischen Wirtschaftsverbänden und zuständigen Ministerien. VTP bietet Beratung und Information sowie Unterstützung und Unterstützung für deutsche und russische Unternehmen vom Markteintritt bis zur Unternehmensgründung und alltäglichen Fragen des Geschäftslebens. Die russisch-deutsche ECP hat die Aufgabe, die Entwicklung der bilateralen Wirtschaftsbeziehungen zwischen Russland und Deutschland zu fördern. Unsere Mitglieder sind Unternehmen aus allen Bereichen der deutschen oder russischen Wirtschaft. Insgesamt hat VTP derzeit rund 1000 Mitgliedsunternehmen in Russland.»[10].

Якщо в Німеччині відчувається брак енергоресурсів, то Росія готова їх надати, незважаючи на проблеми з транзитними країнами. У Росії ж відчувається брак інвестицій, Німеччина з обережністю, але все ж вкладається в російську економіку і відкриває, наприклад, заводи з виробництва автомо- білів. Так, згідно з даними Міністерства закордонних справ Німеччини в Росії діє понад 6200 підприємств з

німецькою участю [2], в тому числі близько 1400 спільних підприємств і близько 800 компаній зі стовідсотковим германським капіталом.

Таким чином, можна з упевненістю говорити про те, що сучасна політика невіддільна від економіки, сучасна економіка, в свою чергу, не може розвиватися без інноваційних технологій і кооперації між науковими колами різних країн.

Саме в області науки і інновацій починають формуватися нові канали російсько-німецького взаємодії, і саме тут залишається колишня роль і складається нове значення Росії у зовнішній політиці Німеччини, а також виявляються нові можливості для Росії, які можуть реалізуватися в співробітництві з Німеччиною.

У зв'язку з цим слід позначити наступний важливий напрямок співпраці в рамках російсько-німецьких відносин, що займає, відповідно, третє місце в списку пріоритетів - культурно-гуманітарне співробітництво. На перший погляд культура та інновації слабо корелюються одна з одною, тому необхідно звернутися до правової бази, що регулює відносини між Росією і Німеччини в області культури. Основними документами в цій галузі є Договір між РФ і ФРН про культурне співробітництво від 16 грудня 1992 року, де абсолютно чітко прописано, що наука і освіта належать до сфери культури [61].

Крім того, не слід забувати і про Угоду про вивчення російської мови в Федеративній Республіці Німеччина та німецької мови в Російській Федерації від 24 червня 1994 [78], так як без розуміння своїх

іноземних колег практично неможливо прийти до спільної думки і домогтися високих результатів в області науки і освіти:

«Die Vertragsparteien fördern das Studium und den Unterricht der russischen Sprache, Literatur und Kultur der Russischen Föderation in Bildungseinrichtungen verschiedener Arten der Bundesrepublik Deutschland und der deutschen Sprache, Literatur und Kultur der Bundesrepublik Deutschland in Bildungseinrichtungen verschiedener Arten der Russischen Föderation.

Die Vertragsparteien tragen im Rahmen ihrer Fähigkeiten und Kompetenzen dazu bei, die Qualität des Unterrichts der russischen Sprache in der Bundesrepublik Deutschland und der deutschen Sprache in der Russischen Föderation zu verbessern und die Zahl der Schüler unter Berücksichtigung der Wünsche der Eltern zu erhöhen Schüler und Studenten.[2]

Die Vertragsparteien helfen dabei, wenn möglich alle Bevölkerungsgruppen, vor allem Schulkinder und Studenten, in Übereinstimmung mit ihren beruflichen und persönlichen Bedürfnissen in der Sprache des Staates der anderen Vertragspartei über Sprachkenntnisse und Kommunikationsfähigkeiten zu informieren».

Дуже важливе місце в культурно-гуманітарній взаємодії займають науково-освітні відносини. Перехід Росії і Німеччини до болонської триступеневої системи освіти, реалізація спільних наукових та освітніх проєктів, а також діяльність культурних центрів відповідно німецької мови в Росії та російської в Німеччині дозволяють підтримувати і

розвивати культурне взаєморозуміння між російськими і німецькими фахівцями. Цей фактор відіграє свою позитивну роль в економіці, так як спільне бачення проблеми сприяє її швидкому вирішенню.

Відкриття спільних підприємств, розвиток і впровадження інноваційних технологій у виробництво ведуть до більш ефективного економічного взаємодії, яке є необхідним фактором для стабільних політичних відносин.

Якщо говорити про збереження подібної послідовності вище позначений них пріоритетів (економіка на першому місці, політика - на другому, культурно-гуманітарні відносини - на третьому) в рамках російсько-німецьких відносин, то абсолютно очевидно, що економічні відносини матимуть першорядне значення для російсько-німецьких відносин ще дуже довгий час - короткостроковій і довгостроковій перспективах. Збереження подібної тенденції обумовлено самою природою російсько-німецької взаємодії - відносна рівність Росії і Німеччини як акторів міжнародної політики, географічна близькість, історичні традиції, на відміну, наприклад, від США. Навіть в довгостроковій перспективі Росія і Німеччина будуть мати, що запропонувати одне одному.

Це обумовлено тим, що число каналів, за якими здійснюється взаємодія між Росією і Німеччиною, поступово збільшується. До співпраці на рівні держав додаються економічне співробітництво, де може бути задіяно не тільки держава, а й приватний сектор, а також культурно-гуманітарне співробітництво, яке в силу своєї специфіки тримається не

тільки на державному та інституційному рівні, але і на рівні особистих контактів.

Нестабільність сучасної міжнародної обстановки цілком може викликати деякі розбіжності між Росією та Німеччиною в політичній сфері, проте економічний інтерес не дозволять розірвати дипломатичні відносини між двома країнами остаточно.

Про те, що країни намагаються жити в мирі може свідчити «Договір про остаточне врегулювання щодо Німеччини», що був укладений між Німецькою Демократичною Республікою і Федеративною Республікою Німеччина, а також Францією, СРСР, Великою Британією та США в Москві 12 вересня 1990 року. Вступив в силу 15 березня 1991 року.

Одну з ключових ролей в процесі об'єднання Німеччини зіграв прийшов до влади в СРСР в березні 1985 року Михайло Горбачов. В ході одного з своїх перших візитів до Парижа на посаді лідера Радянського Союзу він закликав відродити концепцію "загальноєвропейського дому", запропоновану колись Шарлем де Голлем, і тим самим постаратися вирішити так званий "німецький питання". Горбачов сказав: "Ми живемо в одному будинку, хоча одні входять в цей будинок з одного під'їзду, а інші - з іншого під'їзду. Нам потрібно співпрацювати і налагоджувати комунікації в цьому будинку". Горбачов не тільки підкреслював гостру необхідність початку " нової глави " у відносинах між двома країнами, він був переконаний, що закони "холодної війни" і блокового протистояння можуть бути подолані в майбутньому ". Падіння Берлінської мури 9 листопада 1989 року прискорило процеси, і вже скоро канцлер

Федеративної Республіки Німеччини Гельмут Коль запропонував схему поетапного об'єднання німецьких держав.

Договір "2 + 4" скасував залишки окупаційного статусу ФРН і НДР, а також права держав-переможниць на її території. Він затвердила межі нової держави, передав Німеччині повний суверенітет над її внутрішніми і зовнішніми справами. При цьому, документ зберіг ряд обмежень, які стосувалися, перш за все, військового комплексу нової держави. Так, наприклад, договір регламентував розвиток Бундесверу, а збройні сили Федеративної Республіки за чотири роки повинні були скоротитися від 500 тисяч до 370 тисяч чоловік. Німеччина підтверджувала зафіксований раніше відмова від виробництва, володіння і розпорядження зброєю масового ураження. Застосування німецьких збройних сил дозволялося тільки за згодою ООН. Радянський Союз також погодився вивести свої війська з території колишньої НДР до кінця 1994 року. У відповідь Німеччина зобов'язалася, що не німецькі війська НАТО і ядерну зброю або його носії не будуть розміщуватися в даній частині об'єднаної Німеччини і розгортатися там.

Офіційне об'єднання двох країн сталося 3 жовтня 1990 року. О 00:00 годині НДР припинила своє існування як держава, а Західний Берлін - як самостійна політична одиниця з особливим міжнародним статусом. Ханс-Дітріх Геншер, який займав у той час пост міністра закордонних справ ФРН, вважав підписання договору вершиною своєї політичної кар'єри. А Лотар де Мезьєр називав рішення скоротити чисельність збройних сил Німеччини "важливим кроком на шляху забезпечення миру в Центральній Європі". Багато експертів і політологи називають Договір "2 + 4" і

попередні переговори «зразком дипломатії», адже сторонам вдалося в найкоротші терміни підготувати документ міжнародно-правового характеру і тим самим вирішити розбіжності, які існували протягом цілої епохи.

В серпні 1998 р. у РФ було оголошено дефолт і почалася фінансова криза. При цьому майже половина із 170 млрд дол. її зовнішнього боргу припадало на Німеччину. У зв'язку з цим аж ніяк не випадковим, що в ході першого ж візиту до Москви Г. Шредер зустрівся на території посольства ФРН з колишніми кандидатами на посаду президента Росії Г. А. Зюгановим та А. І. Лебедем, від спілкування з якими Г. Коль ухилився два роки тому [63]. В умовах політичної невизначеності в Російській Федерації така позиція Г. Шредера могла служити ще одним свідченням ситуативного підходу німецької дипломатії до вибудовування відносин і з цим, і з іншими пострадянського простору. Не слід також забувати, що новому канцлеру, на відміну його попередника, не потрібно було вирішувати такі ключові проблеми в сфері забезпечення безпеки самої Німеччини, як виведення російських військ з її території чи отримання від російського керівництва гарантій виконання всіх зобов'язань СРСР у галузі роззброєння.

У ситуації кінця 1990-х гг. нова правляча коаліція ФРН могла дозволити собі дещо знизити рівень інтенсивності взаємодії з урядом Росії, очікуючи неминучого вирішення питання про майбутній шлях її розвитку. На думку ж Н. В. Павлова, Г. Шредер відразу заявив про перехід до прагматичного підходу у відносинах з Росією, який мав на увазі жорстке відстоювання німецьких інтересів. На відміну від Г. Коля новий канцлер,

як вважав російський дослідник, навряд чи відчував особливе почуття подяки за позицію Москви під час процесу об'єднання Німеччини. Н. В. Павлов також обґрунтовано зауважив, що перші візити до Москви Г. Шредера і Й. Фішера були лише за їх відвідуванням Парижа, Вашингтона, Лондона, Гааги, Варшави та носили черговий характер [64]. Всі ці обставини навіть змусили політолога у 2001 р. засумніватися у майбутньому «російсько-німецького альянсу». Міркування про наявність між його потенційними учасниками партнерства, особливо стратегічного, у цей час, як вважав Н. В. Павлов не мав під собою реальної основи. ФРН та Росія спиралися на прямо протилежний історичний досвід, мали різний рівень економічного розвитку, який визначав їх структуру товарообігу, а також різні правові та політичні системи. Крім того, більш істотне значення для обох держав у цьому період мало вирішення внутрішньополітичних та економічних проблем, а чи не питання зовнішньої політики України.

З двосторонніх відносин зник і особистісний фактор, що позитивно впливав, на думку політолога, з їхньої характер раніше. Нових політиків, які прийшли до влади в обох країнах, Н. В. Павлов охарактеризував як «раціоналістів», які не були схильні до обговорення проблем віч-на-віч у вузькому колі та довірчій обстановці. Тим не менш, за його справедливим зауваженням, сторони продовжували співпрацю в різних сферах, координували зусилля у вирішенні політичних, що стояли перед ними, економічних та інших завдань. Обидві держави мали знайти вирішення проблеми російської заборгованості ФРН, а також продовжувати діалог на тему доцільності використання військової сили в умовах розростання

регіональних конфліктів, який набував особливої актуальності з урахуванням розбіжностей у оцінках військових акцій у Чечні та Косово [62]. Погоджуючись з окремими досить вдалим спостереженнями відомого російського дослідника-германіста з приводу характеру двосторонньої взаємодії в 1998-2001 рр., варто все ж таки помітити, що за кілька років його формат суттєво змінився. Символом стратегічного партнерства ФРН та Росії стали називати вже не особисті відносини Г. Коля та Б. Н. Єльцина, а постійний і дуже довірчий діалог Г. Шредера та В. В. Путіна, що, втім, не заважало обом лідерам підходити до вибудовування двосторонніх відносин саме із раціональних позицій.

Г. Шредер прагнув применшити досягнення Г. Коля у сфері зовнішньої політики України. Новий канцлер підкреслював, що його попередник своїм «романтизованим» ставленням до Росії завдавав збитків економічним інтересам Німеччини. Негативний вплив на співпрацю двох країн у галузі економіки, як вважав С. Л. Романов, надали наслідки російської фінансової кризи 1998 р. Він також зазначав, що у підходах двох країн до розвитку економічного партнерства існувала важлива відмінність. Якщо Росія бачила в ЄС, включаючи ФРН, насамперед, партнера в галузі економіки, то Німеччина та ЄС у цілому завжди розглядали таке партнерство як політичне.

Крім того, політолог справедливо зауважив, що наявність розвиненої системи договорів та угод ще не було характеристикою чи якісним показником стану міждержавних відносин. На його думку, практичне наповнення домовленостей, що були між Росією та ФРН, далеко відставало від своїх можливостей, особливо у сфері економіки. С.

Л. Романов констатував, що хоча ФРН і продовжувала займати перше місце серед торгових партнерів Російської Федерації у далекому зарубіжжі, товарообіг двох країн був наприкінці 1990-х років. значно меншим, ніж у 1990 р. За цим показником Росію випередили найближчі сусіди Німеччини: Польща та Чехія. Разом з тим експерт все ж таки висловлював надію на поступове поліпшення двосторонніх відносин з урахуванням очевидної зацікавленості німецької сторони у розширенні торговельно-економічного співробітництва [72].

Вони тим часом продовжували активно розвиватися, незважаючи на різні оцінки ступеня ефективності взаємодії двох країн цій та інших сферах. Так було до початку 1999 р. у Росії діяло 1,5 тис. спільних підприємств за участю німецького капіталу. На ФРН припадало 32,6% від загального обсягу іноземних вкладень у російську економіку. Незважаючи на фінансову кризу 1998 р. поступово зростав товарообіг двох країн. Крім того, Німеччина виступила ініціатором прийняття 3–4 червня 1999 р. Колективної стратегії ЄС щодо Росії. У ході візиту міністра фінансів М. М. Касьянова (1999–2000) до Берлін 11 лютого 2000 р. було досягнуто домовленості про реструктуризацію радянського боргу Лондонському клубу кредиторів. Дві країни також активно співпрацювали у вирішенні актуальних проблем безпеки, в тому числі з питань роззброєння та нерозповсюдження ЗМЗ. 17 липня 2000 р. було досягнуто домовленості про виділення понад 800 млн марок на компенсації російським жертвам нацистських переслідувань на додаток до 400 млн. виділених сім років тому. Сам Г. Шредер відвідував Росію 16-17 листопада 1998 р., 18-19

лютого 1999 р., 25 вересня 2000 р., 9-10 квітня 2001 р., а також 6-7 січня 2001 р. з приватним візитом.

Президент В. В. Путін здійснив перший державний візит до ФРН 14-16 червня 2000р. [73]. Цей візит став, за оцінкою А. Ю. Ватліна, початком процесу нової активізації двосторонньої співпраці після відставки Г. Коля та Б. Н. Єльцина. На думку російського дослідника, двом лідерам відразу ж вдалося порозумітися, зосередившись на обговоренні економічних проблем, зокрема, погашення російського боргу Німеччині обсягом 38 млрд марок. А. Ю. Ватлін також небезпідставно вважав, що відновлення діалогу з Росією могло стати однією з виграшних тем для уряду Г. Шредера, які були необхідні для відволікання німецької громадської думки від внутрішніх економічних проблем [47]. Впоратися з ними новому керівництву ФРН справді вдавалося лише з дуже великими політичними втратами, які не могли не відбиватися на популярності самого канцлера та партій правлячої коаліції.

В. В. Путін напередодні першого візиту до ФРН у великому інтерв'ю німецькому виданню "Вельтам Зоннтаг" 10 червня 2000 р. погодився з тим, що останнім часом в економічних відносинах двох країн спостерігався певний застій. В. В. Путін мав намір обговорити російську ініціативу створення спільної для Європи системи протиракетної безпеки. Він наголосив, що Росія була готова і до конструктивної взаємодії щодо проблеми переміщених культурних цінностей. На той час, за словами президента, його країна (малися на увазі і Радянський Союз та Російська Федерація) неодноразово демонструвала добру волю з цього питання. У Німеччину повернули після реставрації Дрезденська картинна галерея

(1955), колекція саксонських королів «Зелені склепіння» (1958), Пергамський вівтар (1958), а також частина архіву СтРатенау (1997) [52]. Німецька сторона, у свою черга, в особі президента Сенату (бургомістра) Бремена Х. Шерфа. (1995–2005) та уповноваженого федерального уряду у справах культури та ЗМІ М. Науманна (1998–2001) 28 квітня 2000 р. повернула виявлені у ФРН фрагменти «Бурштинової кімнати» [65]. Виступаючи перед представниками ділових кіл Німеччини 16 червня 2000 р. В. В. Путін також високо оцінив пропозицію Г. Шредера про створення двосторонньої Робочої групи високого рівня зі стратегічних питань співробітництва в економічній та фінансовій сфері. Велике значення, за словами президента, мало і поновлення діяльності в Росії страхового товариства "Гермес". В. В. Путін закликав німецький капітал інвестувати в такі сфери, як аерокосмічна галузь, розвиток інфраструктури, атомна енергетика, газова промисловість та будівництво трубопроводів, відновлення банківської системи після фінансової кризи 1998 р. На закінчення президент наголосив, що Німеччині та Заходу не слід боятися сильної Росії. Проблемою для них була б слабка та нестабільна країна, яка навряд чи змогла б стати надійним та ефективним партнером в економіці, політиці та сфері безпеки. В. В. Путін хотів і надалі бачити ФРН на чолі «групи підтримки» Росії та проведеної ним політики [75].

Послання російського президента було, безумовно, почуте німецькою стороною, і під час зустрічі глав держав та урядів «великої вісімки» в Окінаві Г. Шредер заявив, що Росія має стати повноправним її учасником. На прес-конференції за підсумками цієї зустрічі 23 липня 2000 р. В. В. Путін, у свою чергу, зазначив, що Російська Федерація готова

поступово, в міру інтеграції до міжнародного економічного співтовариства, розширювати свою участь у роботі "великої вісімки" [68].

А. Рар обгрунтовано звернув увагу на деяку різницю у баченні пріоритетів у відносинах з Росією Г. Шредером та Й. Фішером. Канцлер прагнув не ускладнювати діалог із В. В. Путіним дискусією про особливості її суспільно-політичного розвитку і, зокрема, про дотримання прав людини. Глава МЗС дотримувався іншої точки зору. В результаті, за свідченням А. Рара, перша зустріч Й. Фішера з російським президентом закінчилася «майже скандалом» через критику міністром війни у Чечні [70].

Ці розбіжності щодо оцінки одного з найбільш проблемних аспектів російської політики, зумовлені серед іншого та особливою увагою «Союзу-90 – Зелених», визнаним лідером яких був новий глава МЗС до правозахисної тематики, проте, не привели до суттєвого погіршення двосторонніх відносин. Їхня актуальна повістка визначалася все ж таки зовсім не ситуацією в Чечні.

Наявність міцної основи для міждержавного діалогу та взаємна зацікавленість у його продовженні дозволили сторонам уникнути відкритого конфлікту та у зв'язку з проведенням військової операції НАТО проти Югославії, участь у якій брали німецькі військовослужбовці. Про необхідність продовження цього діалогу в різних сферах між країнами, суспільствами та окремими людьми, заявив, наприклад 27 квітня 1999 р. у Потсдамі Р. Херцог. Забезпечення діалогу було названо політичним пріоритетом. Виступаючи на честь проведення Першої

конференції Німецько-російського культурного форуму «Потсдамські зустрічі», голова ФРН визнав, що в результаті цієї військової операції Росія та Німеччина опинилися у різних таборах, і це дуже стурбувало його. Водночас Р. Херцог вірив у Росію як посередника, який здатний прокласти шлях до повернення Сербії до Європи та мирне врегулювання в Косові. І те, й інше уявлялося федеральному президенту неможливі без російської участі. [4].

У його потребі був переконаний і Г. Шредер. У мемуарах він згадав про свою згоду з думкою радника щодо зовнішньополітичних питань М. Штайнера (1998-2002), який підтвердив його припущення про те, що закінчити цю війну можна лише у випадку, якщо вдасться перетягнути на свій бік Росію. Переконати її керівництво припинити підтримку Югославії вдалося, за свідченням Г. Шредера, Й. Фішеру. Міністру довелося «натиснути на всі мислимі дипломатичні важелі», щоб організувати на початку червня 1999 р. у резиденції Петерсберг під Бонном переговори. Участь у них взяли спеціальний представник президента Російської Федерації щодо врегулювання ситуації навколо СРЮ В. С. Черномирдін (1999) та заступник державного секретаря США С. Телботт (1994–2001) за посередництва президента Фінляндії М. Ахтісаарі (1994-2000). Назвавши їх проведення великою заслугою Й. Фішера, колишній канцлер припустив, що успіху сприяло і відкрите обговорення американцями та англійцями плану запровадження наземних військ на територію Косова. Його перспектива розміщення у регіоні військ НАТО на невизначено довгий термін, не могли, як слушно вважав Г. Шредер, відповідати

геостратегічним інтересам Росії, що і призвело в кінцевому підсумку до зміни її позиції [83].

А. Пар, у свою чергу, також вважав, що дипломатичні зусилля ФРН вплинули на зовнішньополітичний курс російського керівництва, який від тотальної військової критики операції в Косово еволюціонував у бік залучення Російської Федерації у миротворчу місію НАТО у цьому регіоні [71]. Погоджуючись із цими твердженнями загалом, проте слід зауважити, що позиція Росії у період проведення військової операції проти Югославії визначалася все ж таки цілою низкою найрізноманітніших чинників, серед яких, звісно, певною мірою був і вплив німецької дипломатії.

Ще однією темою у двосторонніх відносинах, обговорення якої завдяки значному рівню довіри між Росією та Німеччиною так і не перетворилося на їх проблемний аспект, стало майбутнє Калінінградської області після запланованого вступу до ЄС Польщі та прибалтійських держав. Про можливість відновлення в будь-якій формі німецького контролю за цією територією мова вже, безумовно, не йшла. Звичайною нісенітницею, наприклад, назвав таке припущення в інтерв'ю «Шпігелю» на початку червня 2000 р. голова міської адміністрації Калінінграда Ю. А. Савенко (1998–2007), нагадавши при цьому, що Німеччина досі так і не змогла економічно «перетравити» колишню НДР [26].

Водночас перетворення Калінінградської області на російський анклав усередині території ЄС після його розширення дозволяло опозиції ФРН регулярно ставити перед урядом Г. Шредера питання необхідності

деяких спеціальних заходів щодо надання їй економічної та іншої допомоги. Така активність не призводила до будь-яких реальних наслідків, проте допомагала правим партіям працювати з дуже невеликою, але вкрай консервативною частиною німецьких виборців, що мало певне значення в умовах партійної системи Німеччини. Результат виборів могла вирішити найменша різниця у межах 1% голосів, отриманих партіями, що входили до протиборчих коаліцій. Про політику ФРН у регіоні Балтійського моря йшлося, зокрема, у проекті резолюції, яка була внесена до бундестагу 28 червня 2000 р. опозиційною фракцією ВДП. У період головування Німеччини у СДБМ, який розпочинався з 1 липня цього року, уряду Г. Шредера рекомендувалося взяти до уваги особливу ситуацію з «російським анклавом Калінінград/Кенігсберг» та активно сприяти вирішенню пов'язаних з нею проблем у сферах безпеки, економіки та візової політики [6].

З тією ж метою 24 січня 2001 р. вона внесла на нижній розгляд палати парламенту ще одну резолюцію, в якій знову пропонувалося надати підтримку «російському ексклаву Калінінград/Кенігсберг» в рамках взаємодії між Росією та ЄС напередодні майбутнього розширення спілки. У перспективі ж пропонувалося інтегрувати його в загальноєвропейський економічний та соціальний простір, у тому числі шляхом розвитку співробітництва у регіоні Балтійського моря загалом. Авторами документа визнавалася також актуальна для громадян Росії проблема проходження литовського прикордонного контролю при наземному перетині кордонів Калінінградської області [7].

У відповідь депутати від партій правлячої коаліції 7 лютого 2001 р. запропонували свій проект резолюції, у якому пропонувалося зміцнювати співробітництво у регіоні Балтійського моря, зокрема і з цією областю Російської Федерації у межах взаємодії Росії із ЄС. Надалі фракціям ХДС/ХСС, ВДП та «Союз-90 – Зелені» вдалося погодити зміст спільної заяви з цього питання і подати її 15 травня 2002 р. Згадка про Кенігсберг була з нього виключена. Уряду ФРН рекомендувалося спільно з ЄС, СДБМ, Литвою та Польщею розвивати співпрацю з Калінінградською областю в різних сферах. У документі також неодноразово згадувалося необхідність його узгодження з урядом Росії. Європейській комісії пропонувалося (після розширення ЄС) забезпечити такий прикордонний, візовий та транспортний режим для цього регіону, який сприяв би його економічному процвітанню [5]. Наступного дня ця резолюція була одноголосно прийнята депутатами бундестагу.

Остаточний перехід від періоду своєрідного очікування у німецько-російських відносинах до їхньої помітної активізації стався вже у вересні 2001 р. під впливом цілого ряду факторів. Одним із вирішальних стала необхідність координації зусиль Росії та країн Заходу, включаючи ФРН, в умовах, що змінилися після подій у США 11 вересня 2001 р.. На той час стійкість політичного курсу нового російського керівництва вже не могла викликати у німецької сторони жодних сумнівів, що робило тісну взаємодію з ним такою ж безальтернативною, якою представлялася співпраця Г. Коля та Б. Н. Єльцина.

Крім того, економіка Росії поступово відновлювалася після соціально-економічної кризи 1990-х рр., що не могло не викликати

збільшення інтересу німецького капіталу до неї великому ринку, а також активізації співробітництва в інших сферах.

2. Питання з Північного Потіку – 2

Проект «Північний потік-2» став однією з найобговорюваніших і найсуперечливіших тем в ЄС, викликом єдності блоку, поділивши країни-члени на два табори.

Північний Потік-2 – новий економічний і політичний проект в Росії. Північний потік-1 (ПП-1), введений в експлуатацію у 2011-2012 роках, — це 1230-кілометровий газопровід від Росії до Німеччини та дна Балтійського моря. Добудова газопроводу дозволить системі експлуатувати 55-110 млрд кубометрів на рік. Наприкінці 2015 року російський експортер газу "Газпром" і п'ять європейських енергетичних груп (Engie (Франція), OMV (Австрія), Royal Dutch Shell (Великобританія / Нідерланди), Uniper (Нідерландія) і Uniper Північний Потік. ". Проект належить Nord Stream 2 AG, єдиному акціонеру "Газпрому" в контрольному пакеті акцій російського державного енергетичного гіганта, а Швеція і Росія, Данія - єдині країни, які не відразу надали дозвіл[18].

Німеччина бачить у цьому проекті значну вигоду для себе, для України, яка зараз отримує доходи від транзиту газу, а також для бізнес-можливостей країн Європейського Союзу, які мали отримати прибуток від першого Північного потоку. [11]. Ангела Меркель намагалася розрядити конфлікт з країнами, які не входять до ЄС, сказавши Україні, що Росія повинна підписати нову довгострокову транзитну угоду з Києвом, і

пообіцявши Сполученим Штатам, що Європа до того часу закупить більше газу[31].

Для повного розуміння ситуації необхідно проаналізувати економічну складову цієї проблеми. Глава "Газпрому" Олексій Міллер заявив, що "Північний потік-2" і "Турецький потік" не зможуть транспортувати ту саму кількість газу, яка проходить через Україну щороку. І навіть після його введення Україна транспортуватиме близько 10-15 мільярдів кубометрів газу на рік. Він припустив, що зараз обсяг транзиту газу через Україну становить від 80 до 95 млрд кубометрів на рік.

Німеччина хоче, щоб російський газ замінив вугілля та ядерну енергію, від яких Німеччина хоче відмовитися. Сьогодні більша частина російського газу надходить до Західної Європи по трубопроводах, що проходять через Україну. Тому Німеччина вирішила альтернативний спосіб забезпечити газову безпеку в країні та в ЄС, щоб уникнути несподіванок з боку Росії. За словами професора Томаса О'Доннела, це рано чи пізно може призвести до заморожування поставок і нової кризи в ЄС. Однак Німеччині доведеться продовжувати зусилля, щоб підтримувати Україну та щедро компенсувати її розвиток. Проти ПП-2 висунуто багато звинувачень. Одним з неважливих аспектів є ризик для навколишнього середовища проекту. Під час будівництва десятків квадратних кілометрів газопроводу часто виділяються забруднювачі. Влада Балтії та міжнародні організації не повідомляли про жодних аварій чи витоків. Деякі території Natura 2000 також були забруднені токсинами і взяли на себе відповідальність лише після протестів Nord Stream 2 AG. Крім того, на дні океану закопані арсенали хімічної зброї, а будівництво

газопроводу може пошкодити їх, збільшити загрозу морському житті та призвести до екологічних катастроф. [32]. Одним із наслідків РР-2 для Європи може стати зростання стратегічної корупції (наприклад, справа Герхарда Шредера, колишнього канцлера Німеччини, а нині голови комітету акціонерів Nord Stream AG, члена Газпрому; особистий друг Путіна)[32].

Проект «Північний Потік-2» розділив кордон на два табори та перетворив вишню на «яблуневий цвіт» по всьому ЄС та НАТО. Цей проект означає, що члени блоку та члени блоку віддадуть шану лідеру ЄСРП Німеччини, який негативно вплинув на євроінтеграцію. Якщо Уряд Німеччини хоче народитися на Донбасі і поневолить Навпакіні для того, щоб стабілізувати та підтримати реформи в Україні, Підтримуючі та реалізацію цього проекту. Дискусії та дискусії про цю їжу показали, що економіки зацікавлені в інтересах один одного з першими країнами, стратегічним харчуванням та Союзом. Проект має повторити, що найбільші компанії та корпорації є найсильнішими та найменш політичними. Деякі люди говорять про економічні переваги Криму, тому що люди забувають, що мати може бути проектом для середнього класу, безпеки, одності та співпраці.

Отже, «Північний потік-2» є реальною загрозою для економіки та енергетичної безпеки України та країн Європи. Окрім цього він посилить вплив РФ у Європі зробіть залежність країн Європи від Росії ще більшою.

Висновок IV розділу

На закінчення слід зазначити, що згаданий В. В. Путіним та німецькими державними діячами принцип наступності в політиці ФРН стосовно Росії у досліджуваній період дозволяв німецької дипломатії успішно взаємодіяти з її керівництвом незалежно від внутрішньополітичних змін у Російській Федерації. Ситуативний підхід у цьому випадку допомагав спочатку Г. Колю, а потім і Г. Шредеру налагодити тісні та довірчі відносини з Б. Н. Єльциним і В. В. Путіним відповідно. У 1990-ті роки, це сприяло вирішенню важливих для Німеччини завдань у сфері безпеки, перш за все, виведення російських військ з її території і виконання Росією інших зобов'язань у цій сфері, що дісталися у спадок від СРСР. На початку 2000-х уряд Г. Шредера зміг помітно активізувати економічну співпрацю та налагодити ефективний діалог у галузі культури, освіти, науки, який був би неможливим без інтенсивної взаємодії в інформаційній сфері. Зрештою, дуже гнучкий і ситуативний підхід до вибудовування відносин з Російською Федерацією дозволив керівництву ФРН закріпити за цією державою безумовний статус стратегічного партнера на пострадянському просторі. Поставити під сумнів його в силу об'єктивних причин навряд чи буде здатний будь-який уряд, що прийде в Німеччині до влади в найближчому майбутньому.

Загальний висновок

Отож, всім відомо те, що Федеративна Республіка Німеччина є центральною країною Європи та сполучною ланкою між північчю та півднем, заходом та сходом. Локомотив Європейського Союзу та

основний європейський партнер зарубіжних держав, Німеччина – країна, яка успішно веде боротьбу за світове лідерство у сфері політики та економіки.

Наприкінці ХХ ст. відбулося мирне об'єднання двох держав, тривалий час виступали самостійними суб'єктами міжнародного права, – Федеративної Республіки Німеччина та Німецької Демократична Республіка. Створення єдиної німецької держави - це одна з найбільших політичних подій нашого часу, що істотно змінила як економічне, так і зовнішньополітичне становище Німеччини. Різко виросла її роль у Європі та в світовій політиці.

Ми побачили відмінності в зовнішній політиці держави за правління різних канцлерів. Так за канцлера Г. Коля Федеративна Республіка Німеччина ще тільки почала набувати своєї національно-державної цілісності, визначати зовнішньополітичні інтереси. У 1990 р. був остаточно ліквідовано поділ нації.

Незважаючи на серйозні структурні зміни у світовому розкладі сил, у німецькій зовнішній політиці на межі століть поруч із деякими корективами ми спостерігаємо стійку тенденцію спадкоємності, що склалася протягом багатьох десятиліть. ФРН стала після об'єднання «центральною європейською державою», але продовжує слідувати курсом наступності.

За цей час було докладено багато зусиль стосовно місця ФРН в структурах ООН. І нині вона відіграє значну роль в системі колективної безпеки в світі.

Останнім часом Німеччина намагається перехопити зовнішньополітичну ініціативу в питаннях, що стосуються вирішення європейських проблем. Федеративна Республіка Німеччина вступила в XXI століття як держава, чия зовнішня політика здатна серйозно впливати на міжнародні відносини загалом.

Країна є беззаперечним лідером Європейського Союзу. Вона зацікавлена в процесі європейської інтеграції. Завдяки спільній політиці Німеччина знайшла собі надійних партнерів в особі своїх сусідів, а також досягла поваги та авторитету у світі. Основним та найважливішим позаєвропейським партнером Німеччини є США. Хоча їхні інтереси пов'язані в першу чергу з системою європейської безпеки, яку після Другої світової війни забезпечує НАТО. Існують багато спірних питань дотичних до присутності військ США на території Європи. Обидві держави намагаються знаходити спільні цінності та спільні інтереси.

І якщо в XIX – першій половині XX століття основу зовнішньополітичного курсу Німеччини становив силовий фактор, то зараз це високі технології, мораль, приклад «освіченого цивілізаторства». Німецька зовнішня політика слідує примату оптимізації внутрішнього та зовнішнього благополуччя. А це особливо важливо у досягненні справжньої рівноправності та завоювання поваги з боку оточуючих, оскільки в міжнародному житті вага та престиж держави тепер багато в чому залежать від того, як тебе оцінюють інші.

Росія та Німеччина мають складну історію взаємовідносин, у якій були як періоди дружби, і періоди гострої конфронтації. Незважаючи на

складнощі, що виникають у сучасних російсько-німецьких відносинах, ФРН продовжує залишатися провідним російським партнером у Європі.

Правові основи співробітництва Російської Федерації та Федеративної Республіки Німеччина було закладено Договором 1990 р. про добросусідство, партнерство та співпрацю – документом, що охоплює майже всі принципово важливі напрямки взаємин – від спільних дій щодо забезпечення міжнародного миру та боротьби з тероризмом до співробітництва в економічній та гуманітарно-культурній сферах.

Оцінюючи перспективи відносин між ФРН та Росією, слід очікувати, що стратегічне партнерство РФ та ФРН з багатьох питань сучасних відносин у галузі європейської безпеки буде продовжено, оскільки ФРН не здатні поодинці, навіть маючи статус великої держави на європейському континенті здійснювати зовнішньополітичні ініціативи. Але через українську кризу німецько-російські відносини ускладнюються, особливо після 2014 року.

Німеччина поставила Україні гуманітарну допомогу на суму 110 млн. євро, а також надала кредити в сукупному розмірі 500 млн. євро. Ще 25 млн євро було витрачено на заходи щодо стабілізації ситуації, зокрема моніторинг конфлікту. ФРН – третій за величиною донор України після Євросоюзу та США, впливає з оновлених даних Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Німеччина має серйозний вплив на ситуацію навколо України та російсько-українські відносини, підтримавши проукраїнські позиції в рамках міжнародних інституцій з питання української кризи. Тим не менш

слід зазначити, що більшість документів, ухвалених парламентськими асамблеями міжнародних організацій, а також різні міжнародні акти мають переважно рекомендаційний характер.

Список використаної літератури

1. 0 Konzeptionelle Leitlinie zur Weiterentwicklung der Bundeswehr vom 12 Juli 1994. – BMVg 1994.
2. Abkommen zwischen der Regierung der Bundesrepublik Deutschland und der Regierung der Russischen Föderation über das Erlernen der deutschen Sprache in der Russischen Föderation und der russischen Sprache in der Bundesrepublik Deutschland
3. A History of GATT and the Structure of the WTO // International Contract Adviser. 1996. Vol. II, № 1. Winter. P. 1.
4. Ansprache von Bundespräsident Roman Herzog anlässlich der ersten Konferenz «Deutsch-Russisches Kulturforum Potsdamer Begegnungen». 27. April 1999 // Der Bundespräsident. Die Bundespräsidenten. Roman Herzog. Reden [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/DE/Roman->

Herzog/Reden/1999/04/19990427_Rede.html. – Date of access:
5.08.2012

5. Antrag der Abgeordneten Markus Meckel ... und der Fraktion der CDU/CSU sowie der Abgeordneten Rita Griesshaber ... und der Fraktion Bündnis 90/Die Grünen sowie Dr. Helmut Haussmann ... und der Fraktion der F.D.P. Neue Impulse für die Zusammenarbeit von EU und Russland bei der Entwicklung der Region Kaliningrad. Deutscher Bundestag. 14. Wahlperiode. Drucksache 14/9060. – 15.05.2002. – 6 S
6. Antrag der Abgeordneten Dr. Helmut Haussmann ... und der Fraktion der F.D.P. Für eine kohärente Ostseepolitik. Deutscher Bundestag. 14. Wahlperiode. Drucksache 14/3675. – 28.06.2000. – 3 S
7. Antrag der Abgeordneten Dr. Helmut Haussmann ... und der Fraktion der F.D.P. Die russische Exklave Kaliningrad/Königsberg unterstützen. Deutscher Bundestag. 14. Wahlperiode. Drucksache 14/5141. – 24.01.2001. – 4 S
8. Auswärtiges Amt der Bundesrepublik Deutschland // http://www.auswaertiges-amt.de/sid_0003509A4DAA282ED9C3AA1E0BF1B8CC/DE/Aussenpolitik/Laender/Laenderinfos/RussischeFoederation/Bilateral_node.html#doc336004bodyText2
9. Brexit in Berlin. Merkel Sizes Up the Next EU Crisis // Spiegel Online [Official site].
URL: <http://www.spiegel.de/international/europe/brexit->

- hastripped-diplomacy-and-crisis-response-in-berlin-a-1099787.html (Дата звернення: 25.04.2019)
10. Bundesrat.de/DE/bundesrat/interparl/dt-russ/dt-russ-node.html
 11. Buras P., Janning J. Nord Stream 2: ECFR opinions. . European Council of Foreign Relations. December 20, 2018. URL: https://www.ecfr.eu/article/commentary_nord_stream_2_ecfr_opinions (date of access: 18.02.2020)
 12. Coalition Agreement between SPD and Alliance 90/The Greens. – Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, 1998.
 13. Constitution for Europe (Project) [Electronic resource] // BBC News. URL: http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/09_01_05_constitution.pdf
 14. ConstitutionforEurope (Project) [Electronicresource] // BBCNews. URL: http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/09_01_05_constitution.pdf
 15. Cooper C. The Evolution of the European Economy: Implications for Transatlantic Relations. SantaMonica, 1992. P. 17.
 16. Der Spiegel. 2016. №24
 17. DieVerteidigungspolitischenRichtlinien. – Presse- undInformationsamtderBundespegierung, 1992.
 18. Erbach G. The Nord Stream 2 pipeline project. European Parliamentary Research Service. 2016. April. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/580875/EPRS_ATA\(2016\)580875_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/580875/EPRS_ATA(2016)580875_EN.pdf) (date of access: 18.02.2020)

19. GermanAmericanRelationsintheNewEurope : CRSReport.
Wash., 1996.
20. GnesottoN. WesternEuropeandtheGulf:
AstudyofWestEuropeanreactionstotheGulfwarcarriedoutundertheau
spicesoftheInstituteforSecurityStudiesofWesternEuropeanUnion.
Paris, 1992. P. 43.
21. GnesottoN. WesternEuropeandtheGulf:
AstudyofWestEuropeanreactionstotheGulfwarcarriedoutundertheau
spicesoftheInstituteforSecurityStudiesofWesternEuropeanUnion.
Paris, 1992. P. 50
22. Grant C. What is wrong with German foreign policy? 6 May
2014 [Electronic Resource] // Centre for European Reform. URL:
<http://www.cer.org.uk/insights/what-wrong-german-foreign-policy>
23. Grundsatzrede von Bundesaußenminister Westerwelle bei der
Deutschen Gesellschaft für Aus wärtige Politik, 21.10.2010 //
[http://www.auswaertiges-
amt.de/DE/Aussenpolitik/AktuelleArtikel/101021-BM-dgap-
grundsatzrede_node.html](http://www.auswaertiges-
amt.de/DE/Aussenpolitik/AktuelleArtikel/101021-BM-dgap-
grundsatzrede_node.html).
24. Hacke, C. DieAussenpolitikderBRD. Weltmacht wider
Willen? . / C. Hacke. – Ullstein, 1997. – 605 s. Hacke, C.
Nationales Interesse alsHandlungsmaximefuer die
AussenpolitikDeutschlands. / in: Kaiser, K., Krause, J.
Deutschlands Neue Aussenpolitik, Band 3: Interessen und
Strategien . – Muenchen: Oldenburg. 1996. – s. 3-13.
25. Ibidem

26. Ihlau O. «Das wäre schlimmer für uns». Interview mit J. Sawenko // Der Spiegel. – 2000. – № 23., c. 192
27. Internationale Politik. - 1998, № 12 - S. 47
28. Kennedy P. The Rise and Fall of the Great Powers. Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000. New York, 1987. P. 515
29. Kielinger T. Germany: The Pressured Power // Foreign Policy. Summer (№ 91). 1993. P. 44–62.
30. Kinkel K. 10-point Initiative on Non-Proliferation Policy. Statement by Dr Klaus Kinkel, Federal Minister for Foreign Affairs. / K. Kinkel. / Nuclear Proliferation News. – Issue No. 10. – Friday, 10 June 1994. – pp. 12-17.
31. Kuznets D. What is Nord Stream 2? Why are Russia's opponents in Europe and America dead set against it? Meduza. February 12, 2019. URL: <https://meduza.io/en/feature/2019/02/12/what-is-nord-stream-2-why-are-russia-s-opponents-in-europe-and-america-dead-set-against-it> (date of access: 18.02.2020)
32. Lack of Commission action regarding the ecological disaster created by the controversial Nord Stream 2 project. European Parliament. August 7, 2019. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-9-2019-002535_EN.html (date of access: 18.02.2020)
33. Leitlinien der Außenpolitik des Vereinten Deutschlands. Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. Bulletin № 109, Bonn, den 14. September 1992. - S. 1009

34. Lugar R. Statements on Introduced Bills and Joint Resolutions. – Congressional Record: 18 March 2002 (Senate). – pp. S2009-S2014.
35. NATO communiqué in Copenhagen, 1991 [Electronic resource] // NATO. URL: <http://www.nato.int/docu/comm/49-95/c910607a.htm>
36. Nord Stream 2 AG «Project background». 2019. URL: <https://www.nordstream2.com/en/pdf/document/4/> (date of access: 18.02.2020)
37. Posen A. The United States Needs German Economic Leadership // Policy Briefs. 2006. January. P. 1
38. Sir John Major - 1991 Conservative Party Conference Speech NOVEMBER 30, 2015 <http://www.ukpol.co.uk>
39. Speech by President Clinton J.W. State of the Union Address. Washington, D.C., 1993 [Electronic resource] // infoplease.com. URL: <http://www.infoplease.com/t/hist/state-of-the-union/206.html>
40. Speech by President Clinton J.W. State of the Union Address. Washington, D.C., 1998. // Miller Center. University of Virginia [Electronic resource]. URL: <http://millercenter.org/president/speeches/detail/3444>
41. The Alliance's Strategic Concept, 1999 [Electronic resource] // NATO. URL: www.nato.int/docu/pr/1999/p99-065e.htm
42. The National Security Strategy of Engagement and Enlargement – 1994 [Electronic resource] // National Security Strategy Archive. URL: <http://nssarchive.us/NSSR/1994.pdf>

43. Treverton, G. Force and Legacies Shaping a New Germany. / in: Geipel, G. Germany in a New Era. – Indianapolis: Hudson Institute. 1993. – 312 p.
44. Wallander C. The Russia-NATO Relationship: Is It Worth Another Try? // PONARS Policy Memo. 2001. № 219. P. 4
45. Ахтамзян. А. Федеративная республика Германия в конце XX века. / А. Ахтамзян. // Новая и новейшая история. – 1999. – №4. – сс. 33-50.
46. Бірюков М.М. 2016, с.27
47. Ватлин А. Ю. Германия в XX веке. – М. : РОССПЭН, 2005. – 336 с., с. 300, 302
48. Громико А.А. Європейський лівоцентризм: проблеми та перспективи. – М., 2001. – С. 169
49. Давыдов Ю. П. США – Западная Европа: трудное партнёрство // США на рубеже веков / под ред. С. М. Рогова. М., 2000. С. 45
50. Документы ООН. Специальный выпуск: Германия в ООН. 1997. - С. 17
51. Дудар А.А., Интернет-журнал "Нова політика", с.7
52. Интервью Президента России В. В. Путина газете «ВельтамЗоннтаг» (ФРГ). Опубликовано 10 июня 2000 г. // Официальный веб-сайт Президента Российской Федерации: Речи и выступления [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://2002.kremlin.ru/events/38.html>. – Дата доступа: 11.08.2012
53. Концепція зовнішньої політики Російської Федерації від 15 липня 2008 р // <http://kremlin.ru/acts/785>.

54. Лебедева Д.Ф. "Будь ласка, не йдіть!»: аргументи німецького журналу «Шпігель» проти виходу Великобританії з ЄС напередодні референдуму 23 червня 2016
55. М.: Изд-во МГИМО, 1994. – Ч. I-II. – Ч. I. 105 с. – Ч II. 162 с.
56. Неровня Т.М. М., 2016, с.21
57. Олександр Мінеєв, Криниця: Нова газета, дата звернення: 12.04.2019
58. Основной закон Федеративной Республики Германии. - Бонн, 1998. - С. 26.
59. Отв. ред.: Ларионова М.В. М: Издательский дом НИУ ВШЭ, 2010. 86 с.
60. Отв. редактор М.В. Ларионова; Гос. ун-т - Высшая шк. экономики, Ин-т международных орг. и международного сотрудничества. Москва, 2010.
61. Офіційний сайт Російсько-Німецької Зовнішньоторговельній палати // <http://russland.ahk.de/ru/onas>.
62. Павлов Н. В. Германия на пути в третье тысячелетие: пособие по страноведению. – М. :Высш. шк., 2001., с. 308-319
63. Павлов Н. В. История современной Германии, 1945–2005 : курс лекций. – М. : Астрель : АСТ, 2006., с. 470-471; Романов С. Л. Германия в Балтийском регионе // Международная жизнь. – 1999., с. 267-268
64. Павлов Н. В. История современной Германии, 1945–2005 : курс лекций. – М. : Астрель : АСТ, 2006, с. 470-471

65. Павлов Н. В. История современной Германии, 1945–2005 : курс лекций. – М. : Астрель : АСТ, 2006., с. 489
66. Паске С. Die Ausscnpolitikder Bundesrepublik Deutschlandvon Konrad Adenauerbis Gerhard Schroder. - Frankfurt/M - Berlin, 2003. - S. 419.
67. Погорельская С.В. Внутривполитические аспекты новой германской внешней политики// МЭ и МО. - 2001. - № 7. - С. 93
68. Пресс-конференция по итогам встречи глав государств и правительств «Группы восьми». 23 июля 2000 г. Япония, Окинава, Международный медиацентр // Президент России. Официальное интернет-представительство [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://archive.kremlin.ru/text/appears/2000/07/28799.shtml>. – Дата доступа: 12.08.2012
69. Приходько О. В. Борьба с международным терроризмом: Россия, США и Европа // США – Канада. 2003. № 5. С. 5–6.
70. Романов С. Л. Германия в Балтийском регионе // Международная жизнь. – 1999., с. 269-270
71. Романов С. Л. Германия в Балтийском регионе // Международная жизнь. – 1999, с. 269
72. Романов С. Л. Отношения России и ФРГ – основа безопасности в Европе // Обозреватель [Электронный ресурс]. – 2000. – № 10–11. – Режим доступа: http://www.rau.su/observer/N10-11_00/10-11_12.htm. – Дата доступа: 8.05.2008

73. Российско-германские отношения (справка) // Министерство иностранных дел Российской Федерации. Официальный сайт [Электронный ресурс]. – 2012. – 16 мая. – Режим доступа: <http://www.mid.ru/bdomp/ns-reuro.nsf/348bd0da1d5a7185432569e700419c7a/0203fe9f64a3fb3844257a000043baба!OpenDocument>.
74. Содействие международному развитию как инструмент внешней политики: зарубежный опыт. Под ред. В.Г. Барановского, Ю.Д. Квашнина, Н.В. Тогановой. Москва. ИМЭМО РАН, 2018.
75. Тезисы выступления перед представителями германских деловых кругов. 16 июня 2000 г. Берлин // Официальный веб-сайт Президента Российской Федерации: Речи и выступления [Электронный ресурс]. – 2002. – Режим доступа: <http://2002.kremlin.ru/events/40.html>. – Дата доступа: 11.08.2012
76. Тетчер М. - Мистецтво управління державою. Стратегії для мінливого світу/Пер. з англ. - М: Альпіна Паблішер, 2003. - с.382
77. Тоганова Н.В. Экономика и безопасность как мотивы помощи развитию. Международные процессы.2018. Том 16. №3. С. 39-55.
78. Угода між Урядом Російської Федерації і Урядом Федеративної Республіки Німеччина про вивчення російської мови у Федеративній Республіці Німеччина і німецької мови в Російській Федерації від 24 червня 1994р.
79. Устав ООН, С. 73

80. Цит. по: The Balkan Dilema: Germany returns to military action. 28.12. 2010 [Electronic resource] // Deutsche Welle web site. URL: <http://www.dw.de/the-balkan-dilemma-germany-returns-to-military-action/a-6309598>
81. Шёльген Г. Страх перед силой. Немцы и их внешняя политика. - М., 1994; Ланпуг Г. Немцы в поисках безопасности. - М., 1995
82. Шем'ятенков В.Г.. Європейська інтеграція. Навчальний посібник. - М: Міжнар. відносини. – 400 с.. 2003
83. Шрёдер Г. Решения. Моя жизнь в политике / пер. с нем. – М. : Европа, 2007., с. 137-138
84. Шсльген Г. Страх перед силой. Немцы и их внешняя политика. — М., 1994. — С. 67